

Міністерство освіти і науки України
Національний університет фізичного виховання і спорту України

РАДЧЕНКО ЛІДІЯ ОЛЕКСІЇВНА

УДК: 796.032(91)005:351.85

ІСТОРИЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНО-
ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання та спорту

A handwritten signature in purple ink, consisting of a stylized 'L' followed by a smaller character, possibly 'i' or '2', and a short horizontal stroke.

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки України

Науковий консультант доктор педагогічних наук, професор **Булатова Марія Михайлівна**, Національний університет фізичного виховання і спорту України, директор Навчально-наукового олімпійського інституту

Офіційні опоненти:

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор **Томенко Олександр Анатолійович**, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, завідувач кафедри теорії і методики фізичної культури;

доктор педагогічних наук, професор **Манолакі Вячеслав Григорович**, Державний університет фізичного виховання і спорту Молдови, ректор;

доктор філософських наук, професор **Білогур Влада Євгеніївна**, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького, професор кафедри теорії і методики фізичного виховання та спортивних дисциплін

Захист відбудеться 30 вересня 2021 р. о 12.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.01 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03150, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03150, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розіслано 28 серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. І. Воронова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Олімпійський спорт – одне з найдивовижніших явищ в історії людства. Зародившись у Стародавній Греції у 776 р. до н. е. Олімпійські ігри проводилися понад 1000 років та були однією з найважливіших частин не лише еллінської цивілізації, а й посідали гідне місце в історії Стародавнього Риму (146 р. до н. е. – 394 р.). Завершивши давньогрецький цикл у 394 р., Олімпійські ігри відродились у позаминулому столітті у зовсім нових історичних умовах після 1500 років повного забуття (В. М. Платонов, С. І. Гуськов, 1994; Р. Coubertin, 1908; В. Kyrkos, 1982).

Основи сучасного олімпізму були закладені ініціатором відродження Олімпійських ігор бароном П'єром де Кубертенем наприкінці ХІХ ст. Саме він уперше сформулював доктрину філософії олімпізму, що базувалась на загальнолюдських моральних засадах.

Сучасний олімпійський рух – наймасштабніше соціальне явище нашої епохи, до участі в якому залучено представників світової спільноти із понад 200 країн. У цьому соціально, політично й ідеологічно складному суспільному русі основними є такі прогресивні олімпійські принципи, як неприпустимість політичної, расової й релігійної дискримінації, визнання суверенітету й рівноправності національних спортивних організацій, невтручання в їхнє внутрішнє життя, демократичні основи організації руху, участь у боротьбі за досягнення загального миру (М. М. Булатова, В. М. Платонов, С. Н. Бубка, 2019; D. POUND, 2006; R. V. Woods, 2016).

На думку фахівців, в умовах розвитку сучасного світового суспільства, для якого характерними є складні міжполітичні відносини, девальвація культурних та моральних цінностей що, в свою чергу, є головною причиною системної кризи цивілізації, стратегічної важливості набуває боротьба за розвиток ідей олімпійського руху, за дотримання цінностей олімпізму та збереження історико-культурної спадщини Олімпійських ігор (М. М. Булатова, С. Н. Бубка, 2012; J. Rogge, 2002; T. Vach, 2009). Сьогодні, як зазначають соціологи (А. І. Кравченко, 2002; В. В. Касьянов, 2019), трансформація ціннісних орієнтацій особистості призводить до змін у моральному стані частини світового населення, і передусім, у представників молодого покоління. І хоча більша частина сучасної молоді глибоких ціннісно-нормативних деформацій не виявляє, інша частина відзначається розмитістю моральних устоїв, терпимістю до девіацій, настроями правового нігілізму. Як зазначають спеціалісти (Н. Черниш, 2003; П. Гуревич, 2010), це призводить до росту егоцентризму, завищеного рівня амбіцій, індивідуалізму, зростання жорстокості, агресивності, цинізму, безвідповідальності тощо. Проте, науково доведено (Р. Coubertin, 1908; O. Szymich, 1969; D. Binder, 2000; R. Naul, 2008), що олімпізм має ту інтегруючу силу, яка дозволяє збагатити процеси виховання й освіти філософією моральності та культури, що, у свою чергу, сприяє гуманізації суспільства на шляху його розвитку.

Фахівці розглядають і питання значущості олімпійського руху в контексті розвитку загальнолюдської культури (Л. І. Лубишева, 1999; В. Є. Білогур, 2018), в той час, як Міжнародний олімпійський комітет (МОК) докладає значних зусиль у питанні інтеграції мистецтва у спорт, виходячи з концепції, що саме ця інтеграція забезпечує таку тривалу життєздатність олімпійського руху.

МОК розробляє політику, спрямовану на надання ресурсів для розвитку культури та освіти в спорті і через спорт на національному, регіональному та міжнародному рівні, в тому числі, і на Олімпійських іграх. В Олімпійській хартії зазначено (глава 5; стаття 39), що «Організаційні комітети Олімпійських ігор мають організовувати культурні заходи, щонайменше в період Олімпійських ігор; програма культурно-освітніх заходів має бути представлена у Виконавчий комітет МОК для попереднього затвердження». Неодноразово питання інтеграції культури та освіти в олімпійський рух підіймалися на сесіях та конгресах Міжнародного олімпійського комітету. Для вирішення цього питання МОК запровадив ряд проєктів, а в січні 2004 р. підписав нову угоду про співпрацю з ЮНЕСКО з метою об'єднання зусиль та сприяння тісної взаємодії між олімпійськими ідеалами та завданнями, що ставить перед собою ЮНЕСКО.

Дослідження дозволяють зазначити, що олімпійський рух не обійдено увагою як з боку істориків, так і культурологів, і несправедливо заперечувати наявний досвід у дослідженні цієї теми фахівцями галузі. Так, детально вивченими є історичні аспекти формування та розвитку олімпійського спорту (В. М. Платонов, С. І. Гуськов, 1995; В. С. Родіченко, 2003; А. Б. Сунік, 2013; М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов, 2019; С. Diem, 1960, С. Durantez, 1975), історичні та культурологічні аспекти розвитку олімпійських видів спорту (М. М. Булатова, 2016–2020; R. Petrov, S. Bacalova, 2011; S. Bubka, M. Bulatova, 2015), обґрунтовано соціально-філософські засади концепції олімпізму (В. І. Столяров, 1998; А. Г. Єгоров, 2001; М. М. Візитей, В. Г. Манолакі 2020); розкрито питання «олімпійської педагогіки» (В. Н. Сергєєв, 2001; Г. М. Полікарпова, 2005; Ю. І. Варава, Г. Т. Пітерських, 2012; P. Coubertin, 1919; E. Spathari, 1992), висвітлено соціальну та педагогічну значущість олімпійської освіти (М. М. Булатова, В. М. Платонов, 2018; В. М. Єрмолова, 2018; N. Filaretos, 1992; R. Naul, 2008; K. Georgiadis, 2014; O. Tomenko, Y. Galan, 2018).

При цьому менше висвітленим є те, що сучасні Олімпійські ігри також охоплюють понад 125 років олімпійського культурно-освітнього програмування, а саме цей досвід відіграє істотну, чи навіть визначальну, роль у розвитку олімпійського руху; події Олімпійських ігор є не лише хорошим рекламним інструментом для локального впровадження місцевих традицій, зростання національної самосвідомості та патріотизму населення, а й ефективним засобом для реалізації культурних, освітніх та навіть політичних стратегій держави загалом.

Сучасний олімпізм є самостійним культурним явищем, яке, беручи ідею світогляду та буття стародавніх греків, досить віддалено нагадує античні Олімпійські ігри, що являли собою культове дійство на честь бога Зевса. Сучасні ігри позбавлені релігійного змісту, і священний вогонь із Олімпії має лише символічне значення; побудова програми Олімпійських ігор відбувається під дією соціально-економічних факторів, а сучасний олімпійський спорт розвивається відповідно до загальної логіки розвитку світового співтовариства. Саме це і обумовлює необхідність дослідження та висвітлення культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху як самостійного явища з урахуванням норм та традицій Новітнього часу.

Назрілим питанням наукових досліджень є і систематизація змісту культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, який постійно розвивається, зокрема: накопичених знань, норм, цінностей, зразків поведінки, підходів до організації та проведення Олімпійських ігор, культурно-освітніх програм та проєктів, динаміки питань, що розглядаються на сесіях та конгресах МОК. Дослідження саме цих складових дозволяє висвітлити їх роль та місце в олімпійському русі в різні періоди історії, окреслити тенденції та спрогнозувати динаміку розвитку культурно-освітніх програм.

Актуальність зазначеної проблематики в сучасних умовах розвитку олімпійського руху обумовлена і наявністю протиріч як на теоретичному, так і на практичному рівнях, а саме:

- між гуманістичним потенціалом олімпійського руху та прагматичним ставленням значної кількості представників ділових кіл, політиків, спортивної громадськості до розвитку олімпійського руху;
- між боротьбою МОК за розвиток культурно-освітньої складової олімпійського руху та низькою увагою до розробки шляхів її використання у переважній більшості країн-учасниць олімпійського руху;
- між соціальною значущістю олімпійського спорту в житті світової спільноти та недостатнім використанням його культурно-освітнього потенціалу в освітніх програмах закладів освіти, в роботі державних та громадських установ спортивного профілю;
- між потребою у гуманітарному розвитку суспільства та низькою увагою до використання ціннісного мультикультурного потенціалу олімпійського спорту у вирішенні цього питання.

Актуальність зазначених проблем, їх важлива соціальна значущість обумовили вибір теми дисертаційного дослідження та визначили його мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Роботу виконано відповідно до «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2006–2010 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту за темою: 1.1.1 «Олімпійська освіта в середньоосвітніх навчальних закладах України» (номер державної реєстрації 0105U001389) (співвиконавець теми); «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою: «Історичні, організаційно-методичні та правові засади реалізації олімпійської освіти України» (№ державної реєстрації 0111U001714); Тематичного плану наукових досліджень і розробок, які виконуються за рахунок коштів державного бюджету МОН України на 2015–2017 рр. «Олімпійська освіта в системі навчально-виховного процесу підростаючого покоління» (№ державної реєстрації 0115U002373); Тематичного плану наукових досліджень і розробок, які виконуються за рахунок коштів державного бюджету МОН України на 2017–2019 рр. «Реалізація національної ідеї становлення громадянина-патріота України через ціннісний потенціал олімпізму» (№ державної реєстрації 0117U002384); Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою «Історичні умови та соціальні наслідки участі українських спортсменів в Олімпійських іграх» (№ державної реєстрації 0116U001619).

Роль автора як співвиконавця тем полягала в обґрунтуванні концептуальних засад реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху як ефективного засобу гуманізації вітчизняного суспільства.

Мета роботи на основі системного аналізу дослідити проблемне поле, ретроспективу, стан та тенденції розвитку культурно-освітньої складової міжнародного олімпійського руху, обґрунтувати її організаційні та методологічні засади, розробити концепцію її реалізації як елементу гуманітарного розвитку суспільства.

Завдання дослідження:

1. За даними наукових досліджень комплексно проаналізувати проблему формування культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху та актуальність цього дослідження для спортивної науки.
2. Здійснити теоретичне обґрунтування соціальної значущості та окреслити структуру культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху.
3. Визначити історичні аспекти формування та дослідити особливості динаміки культурно-освітнього компонента сучасного олімпійського руху.
4. Окреслити організаційні умови функціонування культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху.
5. Висвітлити історичні, організаційні та методичні засади реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху в Україні.
6. На основі вітчизняного досвіду розробити концепцію реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху для визначення шляхів залучення різних верств населення до ідеалів і цінностей олімпійського руху.

Об'єкт дослідження – культурно-освітня складова сучасного олімпійського руху.

Предмет дослідження – історичні, організаційні та методологічні засади реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху.

Методологія дослідження. В основу методології дисертаційного дослідження було покладено:

- діалектичний підхід, який передбачав всебічний порівняльно-історичний аналіз культурно-освітньої складової олімпійського руху. Зазначений підхід базувався на усвідомленні універсальності взаємозв'язків соціальних процесів і явищ, а також на адекватному відображенні реальної дійсності;
- сукупність знань, накопичених у сфері олімпійського спорту, Олімпійських ігор, олімпійського руху, олімпійської освіти;
- сукупність знань із суміжних галузей.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження базувалось на застосуванні комплексу методів наукового пізнання, що були об'єднані у три групи:

- *теоретичні наукові методи*: аналіз і синтез; абстрагування; узагальнення; індукція та дедукція; аналогія – були застосовані з метою дослідження культурно-освітньої складової олімпійського руху у всій сукупності її зв'язків і відносин, в процесі її зміни та розвитку; конкретизації загального уявлення про об'єкт дослідження; структурно-функціональний аналіз дозволив встановити взаємозв'язок структурних елементів та розробити моделі діяльності Центру олімпійських досліджень та освіти України, розвитку гуманітарної культури студентів у процесі інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху

в освітній процес підготовки магістрів, які навчаються за освітньою програмою «олімпійський спорт і освіта», культурно-освітньої спадщини давньогрецьких Олімпійських ігор;

- *емпіричні наукові методи*: анкетування, експертне опитування, бесіди з викладачами та студентами закладів вищої освіти, фахівцями галузі, у процесі яких було визначено місце і роль культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітніх програмах закладів освіти; визначено проблеми, що мають місце в діяльності регіональних центрів олімпійських досліджень та освіти, й шляхи їх подолання, було систематизовано місця дислокації спортивних експозицій в Україні;
- *методи математичної статистики*: застосовувались для опрацювання матеріалів опитувань з використанням пакета стандартних програм (MS Excel; Statistica – 6.0).

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у тому, що в результаті комплексного дослідження історичних, організаційних та методологічних засад культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху:

- уперше з позицій сучасної методології вивчення складних систем та даних теоретичного аналізу виділено основні історичні періоди розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, кожен з яких має певні особливості;
- уперше (у співавторстві) розроблено навчально-методичний супровід та імplementовано в освітній процес Національного університету фізичного виховання і спорту України навчальні дисципліни «Культурна спадщина олімпійського спорту», «Олімпійський рух у сучасному суспільстві», «Історичні, організаційні та правові аспекти сучасного олімпійського спорту»;
- уперше розроблено модель розвитку гуманітарної культури студентів у процесі інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітній процес підготовки магістрів НУФВСУ, які навчаються за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта»;
- уперше обґрунтовано передумови створення та розроблено концепцію реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху, що містить теоретичну та практичну частини;
- уперше обґрунтовано технологію проєктування реалізації культурно-освітніх програм як складової розвитку олімпійського руху в країні та елементу гуманітарного розвитку населення;
- підтверджено результати досліджень відносно значущості Олімпійських ігор в культурі Давньогрецької цивілізації, яка полягає у тому, що принципи, філософія, ритуали Олімпійських ігор античності були наповнені гуманістичним змістом, високою моральністю та інтелектуальним потенціалом, що дозволило не лише відродити Олімпійські ігри, а перетворити їх на явище світового масштабу;
- підтверджено результати досліджень щодо обґрунтування світоглядних та ментальних основ відродження та розвитку олімпійського руху в Новий час: місце та роль давньогрецьких олімпійських ідеалів в культурі епохи

Відродження, її ціннісні орієнтації, зближення культур, інтегративні процеси в політиці, економіці; олімпійська спадщина античної цивілізації тощо;

- підтверджено результати досліджень щодо організаційної структури культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, яка може розглядатись як ієрархічна структура з вертикальною формою управління на міжнародному та національному рівнях та як структура, що має лінійну форму взаємовідносин;
- доповнено та розширено наукові положення про місце та роль культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху в процесі організації Ігор Олімпіад, зимових Олімпійських ігор, Юнацьких (літніх та зимових) Олімпійських ігор, зокрема в питаннях, що стосуються підходів міст-організаторів Олімпійських ігор до проведення культурно-освітніх заходів;
- доповнено та розширено відомості про зміст та спрямованість культурно-освітніх програм та проєктів, що реалізуються Міжнародним олімпійським комітетом, Міжнародною олімпійською академією, організаційними комітетами Олімпійських ігор, центрами олімпійських досліджень та освіти, національними олімпійськими комітетами та академіями, як складова розвитку сучасного олімпійського руху тощо;
- доповнено та розширено відомості щодо культурно-освітніх програм та проєктів, які реалізуються Національним олімпійським комітетом України, Олімпійською академією України, як складова розвитку олімпійського руху в країні.

Практична значущість роботи полягає в тому, що олімпійський рух, його ідеї та практика отримали власне культурологічне освітлення як фактор гуманітарного розвитку суспільства загалом та особистості зокрема; отримані результати, узагальнюючі висновки, цільові пропозиції можуть бути використані для вирішення широкого кола актуальних практичних проблем гуманізації, підвищення духовно-моральної цінності олімпійського та спортивного руху в молодіжному середовищі; для оптимізації діяльності Національного олімпійського комітету та національних спортивних федерацій України; для розширення змісту й підвищення якості підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту на всіх рівнях фахової освіти; для вдосконалення системи олімпійської освіти, поширення філософії і цінностей олімпізму.

Матеріали роботи були використані під час удосконалення підготовки кадрів у сфері фізичної культури і спорту в межах навчальних дисциплін: «Організаційні аспекти олімпійського та професійного спорту» (НУФВСУ, листопад, 2006); «Олімпійський спорт» (НУФВСУ, червень, 2016); «Історія олімпійського руху», «Історія олімпійського руху в Україні» (НУФВСУ, серпень, 2017); «Фізична культура», «Теорія і методика здоров'я», «Теорія і методика викладання спортивних та рухливих ігор» (ННІ спеціальної фізичної і бойової підготовки та реабілітації, серпень, 2017); «Історія фізичної культури і спорту» (Придніпровської державної академії фізичної культури, червень, 2018); «Олімпійська освіта» (НУФВСУ, серпень, 2019); «Культурна спадщина олімпійського спорту» (НУФВСУ, серпень, 2019); організації та проведення стажування магістрантів спеціальності «Олімпійський та професійний спорт» (НУФВСУ, листопад, 2009); в роботі Олімпійської академії України (ОАУ, грудень, 2017), що підтверджено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача у виданні спільних наукових праць полягає у визначенні пріоритетних напрямів дослідження, його організації та проведенні, аналізі та інтерпретації отриманих даних, обговоренні та теоретичному узагальненні наявного матеріалу. Внесок співавторів визначається участю у формуванні напрямків дослідження, участю в організації досліджень окремих наукових напрямів та їх обговоренні, допомозі в обробці матеріалів.

Апробація роботи. Матеріали дисертаційного дослідження оприлюднено:

– на міжнародному рівні – наукових конгресах «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Алмати, Казахстан, 2014; Тбілісі, Грузія, 2018); Континентальному семінарі МОК «Олімпійська освіта: виховання, здоровий спосіб життя, соціальна адаптація» (Київ, Україна, 2007); Міжнародному семінарі для директорів національних олімпійських академій (Олімпія, Греція, 2013, 2017); Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми теорії і практики фізичної культури» (Кишинів, Республіка Молдова, 2013); Міжнародних конференціях молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, Україна, 2013–2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку вищої школи та економіки в ХХІ столітті» (Рівне, Україна, 2018); Міжнародних конференціях «Сталий розвиток і спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (Київ, Україна, 2018–2020); Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Сучасна наука в олімпійському спорті» (Ташкент, Узбекистан, 2020) та ін.;

– на всеукраїнських заходах – Всеукраїнських семінарах-нарадах з проблем олімпійської освіти керівників закладів загальної середньої освіти України (Київ 2008–2017; Гурзуф, 2012; Харків, 2018; Львів, 2019), V регіональній науково-методичній конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2010); Регіональному науково-методичному семінарі, приуроченому 25 річниці створення НОК України (Тернопіль, 2015); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Культурна спадщина олімпійського руху в системі гуманітарної освіти школярів» (Рівне–Кременець, 2019); науково-практичних конференціях та круглих столах кафедри олімпійського та професійного спорту НУФВСУ (2006–2012), кафедри історії спортивного та олімпійського руху НУФВСУ (2013–2015), кафедри історії та теорії олімпійського спорту НУФВСУ (2016–2020) та Науково-дослідного інституту НУФВСУ (2012–2019).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 52 публікаціях, з яких 22 статті у фахових виданнях України (13 з яких включено до міжнародної наукової бази Index Copernicus), 2 статті в науковому періодичному виданні Румунії, яке включено до міжнародної наукометричної бази Scopus; 7 праць апробаційного характеру; 21 – додатково відображають результати наукових досліджень (у тому числі 11 посібників, серед яких навчальні посібники з грифом МОНУ, навчальні програми, методичні рекомендації, 2 свідоцтва про авторське право на твори).

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, семи розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (462 найменування, яких 331 кирилицею та 102 латиницею) та додатків (14), містить 40 таблиць та 37 рисунків. Дисертаційну роботу представлено на 465 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, вказано зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, основні методологічні засади дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість отриманих результатів, а також визначено особистий внесок здобувача в спільних з іншими авторами наукових працях, подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, зазначено кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі **«Базові положення культурно-освітньої складової олімпійського руху та особливості їх використання в контексті розвитку сучасного суспільства»** проведено теоретичний аналіз спеціальної науково-методичної літератури; доведено, що питання гуманістичної суті олімпійського руху, його місця у житті соціуму служило та нині є предметом гострих суперечок й дискусій серед філософів, соціологів, культурологів, педагогів, психологів тощо. Основна проблема полягає у протиріччі, що виникає між гуманістичними ідеалами олімпізму та їх безпосереднім дотриманням всіма учасниками міжнародного олімпійського руху.

Олімпійський рух є частиною світової культури, на його основі сформувалася специфічна олімпійська культура, як наслідок в ній з'являються і розвиваються теоретичні та практичні напрями – як у світі спорту, так і у сфері духовності (культура, освіта), науково-технічного прогресу (спортивне вдосконалення, планування, спортивні споруди, інвентар тощо), в світі людського буття (М. М. Булатова, 2002; А. Ю. Кашкар'ов, 2008; Ю. І. Варава, Г. Т. Пітерських, 2012; М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов, 2019; O. Grupe, R. Prohl, 1993; J. A. Samaranch, 1999; V. Bilogur, R. Andriukaitiene, 2020).

Феномен культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху являє собою комплекс накопичених людством знань, норм, цінностей, смислів, зразків поведінки, відповідних ідеології Олімпійської хартії, філософії олімпізму, на основі яких формуються гуманістичний спосіб життя соціуму та стиль життя особистості. Завдяки цьому феномену працює механізм передачі від покоління до покоління по каналах культурної спадкоємності загальнолюдських цінностей, які вже накопичені та ще розвиваються (Б. Лоу, 1984; В. К. Бальсевич, Л. І. Лубишева, 1987; М. Я. Сараф, 1997; В. І. Столяров, 1997; Ю. Андреев, 1998; М. М. Візитей, 2005; М. М. Булатова, В. М. Платонов, 2018).

Створення благородних принципів, високої етики та естетичних ритуалів олімпізму відбувалося в рамках становлення великої грецької цивілізації та було обумовлене особливостями загального розвитку давньогрецького суспільства з властивим йому агоніальним початком. Будучи одним з потужних факторів культурного процесу, Олімпійські ігри та філософські, релігійні ідеї, що лежать в їх основі, стали важливим феноменом античної культури в цілому (Д. Гілліс, 1830; В. Венгер, 1862; Ю. В. Шанін, 1980; О. Йегер, 1886; Й. Хейзінга, 1992; П. Гіро, 1995; А. І. Зайцев, Л. Я. Жмудя, 2000).

Відродження Олімпійських ігор стало одним із проявів культурних тенденцій Нового часу. Вони органічно вписалися в загальну картину культури епохи, з її орієнтиром на антропоцентризм, раціоналізм, діалог культур, секуляризацію. Передумов до втілення ідей олімпізму в життя в другій половині XIX ст. було більш

ніж достатньо як у загальних рухах культури, так і в настроях кращих умів епохи. Сам процес підготовки і, власне, відродження олімпійського руху, відкриття Олімпійських ігор у 1896 р. були наслідком, культурно обумовленим фактом тенденції гуманізації суспільства (P. Coubertin, 1919; D. A. Brown, 1996; N. Muller, 1998; S. Bubka, 2013).

Специфічність олімпійського спорту як однієї зі сфер культури головним чином полягає в тому, що він має безпосереднє відношення до людини, оскільки служить одним із засобів задоволення її потреб – не тільки тілесних, а і духовних. Теорія і практика олімпізму від самих його витоків до сьогодні доводить це. Об'єднання в олімпійському русі різнопланових, багатовимірних смислів спорту, етики, юриспруденції, соціального співробітництва має дуже вагомий духовний та соціальний наслідок. Таке об'єднання створило основу для зближення думок і почуттів учасників олімпійського руху, привернуло до нього увагу політичних діячів, педагогів, молоді, різних верств населення і професійних груп, що привело до визнання олімпійського руху як універсальної загальнолюдської цінності, в тому числі і реалізації політики мультикультуралізму (А. Т. Гутін, 1988; М. М. Булатова, 2018; R. Charmetant, 2003; G. Miller, 2004; J. S. Blatter, 2009; J. A. Samaranch, 2010).

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» описано та обґрунтовано систему методів дослідження, які взаємно доповнюють один одного і є адекватними об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження.

Дисертаційне дослідження було проведено у три етапи з послідовним та паралельним вирішенням завдань роботи.

Перший етап (2015–2016 рр.) – визначення стану та актуальності наукового опрацювання проблеми реалізації культурно-освітньої складової, як компонента розвитку олімпійського руху в різні періоди історії. За даними наукової літератури, директивних та регламентуючих документів, інформаційної мережі Інтернет аналізувався фактологічний, статистичний та інший емпіричний матеріал про культурно-освітні проекти та програми, що реалізуються в олімпійському русі. Було визначено базові положення культурно-освітньої складової олімпійського руху та особливості її використання в контексті розвитку сучасного суспільства. Сформульовано структурні компоненти дослідження: мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, програму науково-дослідної роботи за етапами проведення дослідження.

Другий етап (2017–2018 рр.) – проводився аналіз історичних і сучасних теоретичних напрацювань та практичного досвіду діяльності як окремих осіб, які сприяли розвитку олімпійського руху, так і освітніх та фізкультурно-спортивних установ, що дозволило окреслити організаційні умови функціонування культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, а також складові реалізації культурно-освітніх програм Олімпійських ігор та інших комплексних змагань, що відбуваються в рамках розвитку сучасного олімпійського руху.

Третій етап (2019–2020 рр.) – у полі зору було нормативно-правове, організаційно-управлінське, кадрове, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху як у світі, так і в Україні. На основі детального вивчення світового та вітчизняного досвіду реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху було

обґрунтовано методологічний аспект реалізації культурно-освітніх програм та заходів, що відбуваються як складова розвитку сучасного олімпійського руху. Це дозволило розробити концепцію та обґрунтувати умови реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху як частини гуманітарного розвитку суспільства. На основі отриманих даних сформульовано висновки.

У третьому розділі дисертації **«Організаційні засади реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху»** доведено, що авторитет міжнародного олімпійського руху, його успішний розвиток залежать не тільки від якісної організації Олімпійських ігор, але й плідної реалізації заходів культурно-освітньої спрямованості, що мають істотний вплив на формування позитивного іміджу міжнародної олімпійської системи загалом та Міжнародного олімпійського комітету зокрема в очах світової громадськості.

Так, з метою сприяння розвитку олімпійського руху в 2014 р. на 127 Сесії МОК було прийнято «Порядок денний 2020» – документ, в якому прописані стратегічні напрями, реалізація яких сприятиме вирішенню актуальних питань функціонування міжнародної олімпійської системи. Дослідження свідчать, що понад 40 % загальної кількості рекомендацій пов'язані з питаннями реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху.

Прийняття даного документа обумовило суттєві зміни як в діяльності МОК, так і у розвитку олімпійського руху, що спрямовані на захист олімпійських цінностей та зміцнення ролі спорту в житті суспільства. Досягнення, яких вдалося домогтися за останні шість років, завдяки реалізації «Порядку денного 2020», заклали міцну основу для майбутнього розвитку гуманістичного та гуманітарного потенціалу олімпійського спорту.

У розділі проаналізовано діяльність структур олімпійського руху, які опікуються передовсім реалізацією культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху: Міжнародної олімпійської академії, мережі олімпійських музеїв, мережі центрів олімпійських досліджень та освіти.

Аналіз тематики сесій Міжнародної олімпійської академії, що проходять в Олімпії (Греція) з 1961 р., дозволяє говорити, що понад 90 % із них безпосередньо охоплювали тематику олімпізму, олімпійської освіти, культурної спадщини Олімпійських ігор. При цьому, якщо в 1960-х роках олімпійська освіта розглядалась як педагогічна діяльність, спрямована на поширення ідей олімпізму, з 1990-х років тематика сесій охоплює актуальні для олімпійського руху питання допінгу, жіночого спорту, взаємодії структур олімпійського руху з комерційними установами тощо, що дозволяє говорити про істотне розширення змістового наповнення поняття «олімпійська освіта».

Діяльність мережі олімпійських музеїв, що діє під патронатом МОК та налічує 27 установ, є вагомим складовою у збереженні та популяризації історичної спадщини олімпійського руху, використанні його культурно-освітнього потенціалу в гуманітарному розвитку суспільства. Аналіз спрямованості діяльності зазначеної групи музеїв (50 % з яких у діяльності переважно орієнтовані на висвітлення історичної спадщини спортивного та олімпійського руху; 39 % – мають меморіальну спрямованість; 11 % – комплексний характер) дозволяє відзначити істотні зміни в їх

роботі, що пов'язано з розширенням їх взаємодії, розширенням освітніх програм, використанням дистанційних технологій.

Міжнародним олімпійським комітетом офіційно визнано 43 Центри олімпійських досліджень та освіти, що знаходяться у 24 країнах світу. Завдяки регулярному обміну досвідом та чітко скоординованій роботі Центрів, відбувається аналіз актуальних проблем олімпійського руху, постійне поповнення інформації з олімпійського спорту та олімпійської освіти; висвітлення результатів наукових досліджень у презентаціях провідних фахівців галузі, а також допомога закладам освіти, що прагнуть проводити дослідження в цій галузі.

Важливим питанням в реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху є підготовка фахівців, здатних працювати у зазначеному напрямі та усвідомлювати його значущість як для розвитку олімпійського руху, так і для гуманітарного розвитку суспільства загалом.

До основних проблем, що мають місце у впровадженні питань, пов'язаних з культурно-освітньою складовою олімпійського руху як елементу якісної підготовки фахівця галузі, можна віднести незначну кількість інформації про розвиток культурно-освітньої складової олімпійського руху (6,28 бала), недостаню кількість фахівців, здатних до ефективного впровадження зазначених питань у викладання освітнього матеріалу (5,73 бала), незначну кількість спеціалізованих навчальних видань (4,83 бала) тощо. Одним з найефективніших шляхів у вирішенні цих проблем є розширення та доповнення освітніх програм підготовки фахівців галузі питаннями, що пов'язані з культурно-освітньою складовою сучасного олімпійського руху (6,64 бала), активізація науково-дослідної роботи із зазначеної проблематики (5,12 бала), організація та проведення наукових конгресів, конференцій та семінарів різного рівня з метою сприяння обміну досвідом між фахівцями галузі (4,97 бала) тощо.

Дослідження дозволили запропонувати алгоритм удосконалення впровадження олімпійської освіти в підготовку фахівців сфери фізична культура і спорт, який складається з концептуального, діагностико-прогностичного, потребо-мотиваційного, змістового, методичного та контрольно-оцінного компонентів та може бути рекомендований для впровадження в роботу закладів вищої профільної освіти.

У четвертому розділі дисертації **«Культуро-освітні програми та проекти сучасного олімпійського руху як складова його розвитку»** доведено, що Міжнародний олімпійський комітет докладає значних зусиль з метою інтеграції мистецтва у спорт та реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху. Це завдання значною мірою виконується завдяки зусиллям комісії МОК з культури й олімпійської спадщини та з олімпійської освіти, за підтримки яких відбувається реалізація таких культурно-освітніх проектів, як: Всесвітній форум з питань освіти, культури і спорту, культурно-освітні конкурси: олімпійський спорт і мистецтво, олімпійський спорт і література, спорт і фотографія тощо, відзначення за досягнення у розвитку культурно-освітньої складової олімпійського руху тощо (рис. 1).

Рис. 1. Культурно-освітні проекти та програми, що реалізуються Міжнародним олімпійським комітетом

Проведення наукових форумів, конкурсів митців, відзначення лауреатів за розбудову культурно-освітньої компоненти сучасного олімпійського руху сприяє не лише його міжнародному розвитку, а й залученню до ціннісного гуманітарного потенціалу олімпійського спорту різних соціально-демографічних верств населення.

Питання поєднання олімпійського спорту та мистецтва поставало з моменту відродження Олімпійських ігор (М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов, 2019; P. Coubertin, 1915; R. Stanton, 2007). В період 1912–1948 рр. до програми Ігор Олімпіад входили змагання митців, які поряд зі спортсменами змагалися у п'яти номінаціях: архітектура, література, музика, живопис і скульптура.

Олімпійські конкурси мистецтв користувались популярністю серед учасників: відсоткове співвідношення учасників конкурсів мистецтв до спортсменів, становило, в середньому, 9 % (найменше: 1920 р., Антверпен – 0,5 %; найбільше: 1932 р., Лос-Анджелес – 30 %); також за кількістю учасників конкурси мистецтв у переважній кількості Ігор поступалися лише змаганням з легкої атлетики та випереджали такі види спорту, як веслування академічне, бокс, плавання, боротьба, фехтування тощо. Однак, у 1949 р. на Конгресі МОК було розглянуто питання, де

говорилося, що майже всі учасники конкурсів мистецтв – професіонали й займаються мистецтвом за гроші, що суперечило аматорському статусу Олімпійських ігор. Остаточне рішення з цього приводу було прийняте на сесії МОК у 1954 р.: конкурси мистецтв було замінено фестивалями олімпійських мистецтв.

Перший фестиваль олімпійських мистецтв відбувся у 1956 р. під час проведення XVI Ігор Олімпіади (Мельбурн, Австралія), а з 1992 р. – Ігри XXV Олімпіади (Барселона, Іспанія), фестивалі мистецтв перетворилися на культуру олімпіади – чотириріччя напередодні Олімпійських ігор, під час яких у місті, де відбудуться Олімпійські ігри, проводяться культурно-освітні заходи, що дозволяє не лише популяризувати олімпійський рух, а й культуру країни-організаторки Ігор.

Проведення як олімпійських фестивалів мистецтв, так і культурних олімпіад відбувається з урахуванням державного устрою, суспільних традицій країни-господарки Олімпійських ігор, мети та завдань, що ставить перед собою Організаційний комітет Олімпійських ігор, та передбачає послідовні дії від розуміння Олімпійських ігор як культурного феномену, визначення стратегій охоплення локальної (місцевої) та глобальної (світової) аудиторій подіями, що відбуватимуться в процесі підготовки та проведення Олімпійських ігор, до розробки програми та організації заходів у цьому контексті.

При цьому, аналіз реалізації культурно-освітніх програм у рамках проведення фестивалів культури та мистецтв дозволяє зазначити, що сьогодні, незважаючи на активну підтримку з боку МОК заходів, спрямованих на єднання мистецтва зі спортом, до основних проблем в реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху можна віднести: відсутність єдиної міжнародної організації, здатної координувати мистецькі ініціативи міст-організаторів Олімпійських ігор, розбіжність поглядів як членів Міжнародного олімпійського комітету, так і представників мистецьких установ, світової спільноти, на зміст та особливості проведення культурно-освітніх заходів, відсутність усвідомлення значною кількістю учасників олімпійського руху соціальної значущості зазначеної складової.

Важливою частиною в реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху є і включення питань олімпійської освіти в процес підготовки волонтерів Олімпійських ігор, що сприяє кращому розумінню добровольцями загальної гуманітарної спрямованості заходу, що проводиться.

У п'ятому розділі **«Історичні, організаційні та методичні засади реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху в Україні»** представлено вітчизняний досвід реалізації системи олімпійської освіти загалом та культурно-освітньої складової олімпійського руху зокрема.

Система олімпійської освіти в Україні, сформована протягом 1990-х років, сьогодні посідає лідируючі позиції у світовому співтоваристві за масштабами організації олімпійських досліджень, поширенням ідей олімпізму та розробкою матеріалів, що дозволяють використовувати надбання олімпійського спорту в гуманітарній освіті молодого покоління.

Значне поширення олімпійських ідей і цінностей в Україні стало можливим завдяки активній співпраці Олімпійської академії України з Національним університетом фізичного виховання і спорту України та Національним олімпійським комітетом України.

До основних складових комплексного підходу до вирішення питання використання надбань олімпійського спорту у гуманітарній освіті молоді, до поширення олімпійських цінностей серед різних верств населення, що вирізняє вітчизняну систему олімпійської освіти серед інших, які реалізуються у світі, слід віднести: запровадження, за ініціативи ректора КДФК (нині НУФВСУ), професора В. М. Платонова, навчальної спеціальності «Олімпійський та професійний спорт»; відкриття кафедри олімпійського спорту та магістратури «Олімпійський спорт і освіта», організація міжнародних наукових конгресів і конференцій; створення видавництва «Олімпійська література» та Навчально-наукового олімпійського інституту НУФВСУ (ННОІ НУФВСУ); особливістю є і потужна науково-дослідна діяльність співробітників ННОІ НУФВСУ (до 2019 р. Міжнародний центр олімпійських досліджень освіти), що здійснюється під загальним керівництвом професора М. М. Булатової, результатом якої є вихід у світ численних фундаментальних праць з олімпійської тематики: навчальні видання для фахівців та студентів закладів вищої освіти, серія енциклопедичних видань з історії олімпійських видів спорту, серія видань, присвячених видатним персоналіям, серія дитячої літератури, серія плакатів, присвячених історії олімпійських видів спорту тощо; встановлення ділових контактів з провідними міжнародними науковими установами, які займаються різними аспектами олімпійського спорту та олімпійської освіти.

Складовою розвитку олімпійського руху в країні є і реалізація культурно-освітніх проєктів, основними з яких є: проєкти «Олімпійська книга», «Do like Olympian», «#Olympic Lab»; культурно-освітній фестиваль «Олімпійське лелечення»; церемонії: «Герої спортивного року», відзначення кращого спортсмена та тренера місяця; конкурси: «Світ спорту» (серед журналістів), фотоконкурс, конкурс на кращу книгу з олімпійського спорту, конкурс на кращу модель школи з олімпійської освіти.

Принциповою особливістю реалізації вітчизняної системи олімпійської освіти є її гармонійне поєднання з освітнім процесом. Так, в Україні у профільних закладах вищої освіти функціонують центри олімпійських досліджень та освіти: Навчально-науковий олімпійський інститут НУФВСУ (включений до переліку центрів олімпійських досліджень та освіти, які працюють під патронатом МОК), а також регіональні центри олімпійських досліджень та освіти.

Основними формами впровадження олімпійської освіти, що мають місце в діяльності регіональних центрів олімпійських досліджень та освіти, на думку експертів, є: інтеграція питань, пов'язаних з олімпійським спортом у навчальні дисципліни (56 балів), на другому місці (49 балів) – проведення науково дослідної роботи за олімпійською тематикою, а на третьому (45 балів) – організація роботи олімпійських музеїв, галерей, кабінетів, на четвертому (36 балів) – організація спортивно-масової роботи, далі за значущістю йдуть – впровадження питань з олімпійської освіти в процес практики/стажування студентів (35 балів), впровадження навчальної дисципліни «олімпійська освіта» в освітній процес (20 балів) та проведення індивідуальних занять і консультацій (11 балів).

Особливістю реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху в системі підготовки фахівців галузі фізична культура і спорт є відкриття у НУФВСУ

магістратури за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, спеціалізацією «Олімпійський спорт і освіта»; розробка освітньо-професійної програми та навчально-методичного супроводу, викладання дисциплін, однією з яких є «Культурна спадщина олімпійського спорту» (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст навчальної дисципліни «Культурна спадщина олімпійського спорту»

Тема дисципліни	Зміст матеріалу
Тема 1. Олімпійські ігри в культурі Стародавньої Греції	Характеристика основних понять культурно-освітньої спрямованості олімпійського руху. Агоніальність як одна з базових характеристик культури Стародавньої Греції. Олімпія – місце проведення Олімпійських ігор. Спортивні споруди Стародавньої Греції. Олімпійські ігри в скульптурах Алтису та інших творах мистецтв. Значущість давньогрецької спадщини у відродженні Олімпійських ігор
Тема 2. Культурно-просвітня складова відродження Олімпійських ігор	Ренесанс, Просвітництво, неокласицизм та відродження спадку давньогрецької цивілізації. Фізична культура, фізичне виховання та закладення основ гімнастики в країнах Європи (XVII–XVIII ст.). Передумови відродження Олімпійських ігор. П'єр де Кубертен, його ідеї та погляди на роль олімпійського спорту в житті суспільства
Тема 3. Діяльність МОК зі збереження культурної спадщини та поширення ціннісного потенціалу олімпійського спорту	Питання культури та освіти у рішеннях конгресів МОК. Конкурси культури та мистецтв у програмі Олімпійських ігор. Культурні Олімпіади. Культурно-освітні програми та проекти, що реалізуються МОК. Культурна спадщина сучасного олімпійського руху
Тема 4. Міжнародні установи, що займаються збереженням культурної спадщини та поширенням ціннісного потенціалу олімпійського спорту	Культурно-освітні проекти та програми Міжнародної олімпійської академії. Олімпійські музеї в системі олімпійського руху. Основи діяльності центрів олімпійських досліджень та освіти
Тема 5. Олімпійський спорт і його відображення у творах мистецтв	Гуманістична та культурна цінність сучасного спорту та олімпійського руху. Олімпійський спорт в літературі. Олімпійський спорт в архітектурі. Спорт у живописі та графіці. Спорт у скульптурі та декоративно-ужитковому мистецтві
Тема 6. Реалізація культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху в Україні	Культурно-освітні проекти та програми НОК України. Діяльність ОАУ з поширення олімпійських цінностей. Організація та проведення олімпійських досліджень в Україні. Культурна спадщина спортивного та олімпійського руху в Україні

Дослідження дозволили розробити модель розвитку гуманітарної культури студентів у процесі інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітній процес підготовки магістрів, які навчаються за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта» (рис. 2).

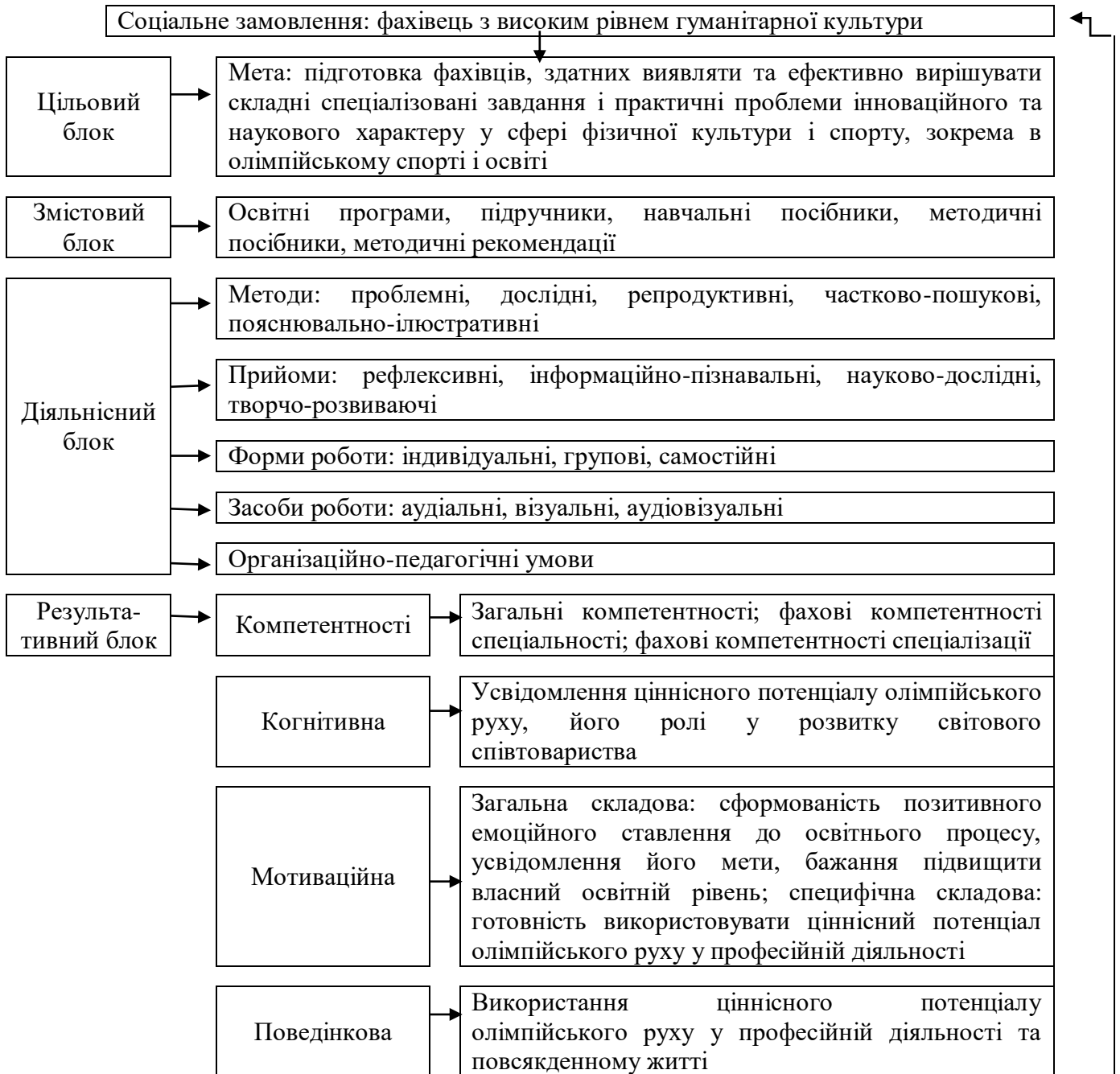

Рис. 2. Модель розвитку гуманітарної культури студентів у процесі інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітній процес підготовки магістрів, які навчаються за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта»

Запропонована модель розвитку гуманітарної культури студентів у процесі інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітній процес підготовки магістрів, які навчаються за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта», включає цільовий, змістовий, діяльнісний та результативний блоки, в рамках яких передбачено єдність мети, змісту, методів, прийомів, засобів і форм освітнього процесу із кінцевим результатом – підготовкою кваліфікованого фахівця, здатного використовувати ціннісний потенціал олімпійського руху у професійній діяльності.

Дослідження дозволяють відзначити, що 87 % від загальної кількості випускників, які отримали диплом за вказаною спеціалізацією, не лише працюють за

фахом, а й обіймають керуючі посади у федераціях з видів спорту, дитячо-юнацьких спортивних школах, приватних спортивних клубах. Випускники (n=36) відзначають, що навчання за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта» не лише розширило їх світогляд, а й сприяло усвідомленню гуманістичної цінності та соціальної значущості сучасного олімпійського руху, його гуманітарного потенціалу, мультикультурної спрямованості.

Важливою частиною у реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху в країні є організація музейної справи. Перший музей спортивної слави України було відкрито в Києві у вересні 1965 р. Сьогодні у різних регіонах країни функціонують олімпійські галереї, куточки та експозицій спортивної слави (69 % загальної кількості експозицій), музеї спортивної слави окремого клубу (17 %), музеї олімпійської слави (7 %) та кабінети олімпійської освіти (7 %).

Отримані результати дозволяють констатувати наявний ґрунтовний науково обґрунтований підхід фахівців України як до реалізації системи олімпійської освіти в країні, так і до сприяння розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху.

У шостому розділі «Соціально-культурна спрямованість олімпійського руху як засіб гуманітарного розвитку суспільства» обґрунтовано модель культурно-освітньої спадщини давньогрецьких Олімпійських ігор, що складається з системи елементів та рівнів їх соціокультурних взаємодій (рис. 3).

Рис. 3. Модель культурно-освітньої спадщини давньогрецьких Олімпійських ігор

Розроблена модель культурно-освітньої спадщини давньогрецьких Олімпійських ігор дозволяє отримати комплексне уявлення про їх значення для сучасного суспільства, місце і роль в житті сучасного соціуму; провести паралелі між життєвими орієнтирами, традиціями, віруваннями давньогрецького суспільства та сучасної спільноти, усвідомити зв'язок поколінь, оцінити роль спортивного та олімпійського руху в житті світового співтовариства в різні періоди історії, що, в свою чергу, сприяє гуманітарному розвитку як окремого індивіда, так і суспільства загалом.

Враховуючи, що культурно-освітня складова олімпійського руху являє собою набір фундаментальних цінностей, переконань та настанов, спільних для всіх учасників олімпійського руху, диктуючи стандарти або норми поведінки для тих, кого вона охоплює, наступним етапом роботи було обґрунтування компонентів культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, що є доступними для спостереження, до яких дослідження дозволили віднести: фізичне середовище, артефакти, мову, документи, символи, героїв, історії, ритуали та церемонії (табл. 2).

Таблиця 2

Компоненти культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, що є доступними для спостереження

№ з/п	Компонент	Зміст компоненту
1	Середовище	Країни-учасниці олімпійського руху (політичні, релігійні, економічні особливості цих країн); члени Міжнародного олімпійського комітету; установи, з якими взаємодіє МОК тощо
2	Артефакти	Плакати, відеофільми, фотографії, марки, монети, спортивні споруди, спортивна форма тощо
3	Мова	Піктограми; слова, фрази, жести, що вживаються більшістю учасників олімпійського руху; міміка та пантоміміка
4	Документи	Будь-які письмові матеріали, створені з метою обміну інформацією, враховуючи звіти, бюлетені, рекламу, електронні листи
5	Символи	Олімпійський символ, олімпійський прапор, олімпійський гімн, олімпійське гасло
6	Герої	Спортсмени та спортивні діячі, які нині чи в минулому є прикладом для наслідування
7	Історії	Історії про певні події, вчинки учасників олімпійського руху, біографії окремих осіб, що є прикладом для наслідування тощо
8	Ритуали	Підняття прапора, проголошення клятви, звучання гімну тощо
9	Церемонії	Відкриття, закриття, нагородження тощо

Важливим є вміння їх розпізнавати, оскільки рушійні цінності і систему переконань, що стоять за ними можна побачити тільки крізь призму ознак, що проявляються (компоненти, доступні для спостереження). Для вичерпної оцінки культурно-освітньої складової розвитку олімпійського руху необхідно не лише

спостерігати, а й аналізувати та оцінювати побачене, що вимагає більш глибокого аналізу.

Аналіз історичного досвіду та сучасної проблематики дозволив виділити періоди розвитку культурно-освітньої складової олімпійського руху кожному з яких властива певна специфіка: формування основ (1894–1912 рр.); становлення (1913–1948 рр.); інституціоналізація (1949–1987 рр.); глобалізація (1988–2012 рр.); технологізація (2013 – до сьогодні).

Перший етап розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху доцільно розглядати як період формування основ – надання культурно-освітній складовій певної форми, визначеності, зокрема окреслення її місця та ролі в загальній стратегії розвитку олімпійського руху, мети та завдань реалізації. До ключових моментів цього періоду дослідження дозволяють віднести: розгляд питань про місце і роль культури й освіти в олімпійському спорті та, як зазначав П. де Кубертен, – прийняття найважливішого, після відродження Олімпійських ігор, рішення – про включення змагань митців до програми Олімпійських ігор (IV Олімпійський конгрес, 1906 р., Париж (Франція)) та безпосереднє включення конкурсів мистецтв до програми Ігор V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі (Швеція) (табл. 3).

Таблиця 3

Події, що сприяли формуванню культурно-освітньої складової, як повноцінної частини розвитку сучасного олімпійського руху (1894–1912 рр.)

Рік	Подія
1894;1906	Розгляд питань взаємодії мистецтва та олімпійського руху на олімпійських конгресах
1894	Затвердження прототипу Олімпійської хартії
1894	Започаткування традиції випуску журналу МОК «Олімпійський огляд» (у 1894 р. – Бюлетень Міжнародного комітету Олімпійських ігор)
1895	Започаткування традиції проектування олімпійських спортивних споруд для проведення комплексних міжнародних змагань
1896	Започаткування традиції проведення основних церемоній Олімпійських ігор
1900	Започаткування традиції проведення Олімпійських ігор паралельно з міжнародними виставками
1912	Запровадження практики організації «спортивних молодіжних таборів»
1912	Включення конкурсів мистецтв до програми Олімпійських ігор

Наступний етап дослідження дозволяють аналізувати як період становлення культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху – набуття певних ознак і форм у процесі розвитку. В цей період відбувається розробка та затвердження предметів, що дозволили ідентифікувати олімпійський рух як самостійне культурне явище (олімпійська емблема, олімпійський прапор, які вперше були представлені на Іграх VII Олімпіади, 1920 р., Антверпен (Бельгія), естафета олімпійського вогню, 1936 р., Олімпія (Греція) – Берлін (Німеччина)); початок взаємодії олімпійського руху з мистецтвом кінематографу (Лені Ріфеншталь знято перший документальний фільм про Олімпійські ігри – «Олімпія», Берлін (Німеччина), 1936 р.), відбувається виникнення перших освітніх та науково-дослідних установ, що займаються

питаннями олімпійського руху (Міжнародний олімпійський інститут, 1938 р., Берлін (Німеччина)) тощо (табл. 4).

Таблиця 4

Події, пов'язані із становленням культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху (1913-1948 рр.)

Рік	Подія
1919	Проектування спортивних селищ
1920	Затвердження олімпійського символу та олімпійського прапора
1920	Затвердження традиції виголошувати олімпійську клятву
1936	Запровадження традиції проведення естафети олімпійського вогню
1924	Представлення на Олімпійських іграх олімпійського гасла
1936	Зйомка першого документального фільму про Олімпійські ігри, активізація висвітлення та обговорення подій, пов'язаних з підготовкою до Олімпійських ігор засобами масової інформації
1938	Відкриття Міжнародного олімпійського інституту, Берлін (Німеччина)

Наступний етап розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху доречно розглядати як період інституціалізації – процес визначення та закріплення норм, правил, статусів і ролей у розвитку предмета дослідження, приведення їх у єдину глобальну систему, що здатна використовувати культурно-освітню складову як засіб розвитку олімпійського руху загалом та його ціннісного потенціалу зокрема (табл. 5).

Таблиця 5

Події, що сприяли інституціалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху (1949–1987 рр.)

Рік	Подія
1952	Запровадження традиції проведення фестивалів культури та мистецтв (пізніше – культурних олімпіад) містами-організаторами Олімпійських ігор
1961	Відкриття Міжнародної олімпійської академії в Олімпії
1967	Початок роботи комісій МОК з питань Міжнародної олімпійської академії та з питань культури
1975	Відкриття Центру П'єра де Кубертена
1978	Відкриття Міжнародного комітету П'єра де Кубертена

У цей період Міжнародний олімпійський комітет доручив містам-організаторам Олімпійських ігор організувати та проводити культурно-освітні заходи – олімпійські фестивалі культури та мистецтв, як складову проведення Олімпійських ігор (з 1952 р.). Відбулось відкриття, за підтримки Міжнародного олімпійського комітету, Міжнародної олімпійської академії (1961 р.), Центру (1975 р.) та Міжнародного комітету П. де Кубертена (1978 р.). Вагомою віхою в інституціалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху стало створення комісії Міжнародного олімпійського комітету, що займається питаннями олімпійської освіти та культури (1967 р.), що дозволяє говорити про створення певної мережі установ (інституцій), діяльність яких спрямована на підтримку розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху.

Четвертий етап становлення культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху є періодом глобалізації – формування глобального культурно-освітнього простору як повноцінної складової розвитку олімпійського руху, створення умов для залучення до олімпійських цінностей, охоплення культурно-освітніми проєктами та програмами всіх учасників олімпійського руху (табл. 6).

Таблиця 6

Події, що сприяли глобалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху (1988–2012 рр.)

Рік	Подія
1988	Започаткування проведення містами-організаторами Олімпійських ігор культурних олімпіад (на зміну фестивалю культури та мистецтв)
1993	Відкриття олімпійського музею у Лозанні (Швейцарія)
1994	Започаткування ООН традиції олімпійського перемир'я
1996	Розпочато роботу першого офіційного сайту, присвяченого подіям Олімпійських ігор 1996 р.
1997	Започаткування роботи мережі шкіл П'єра де Кубертена
2000	Розпочато проведення конкурсу МОК «Олімпійський спорт і мистецтво»
2001	Розпочато проведення конкурсу МОК «Олімпійський спорт і література»
2004	Розпочато проведення конкурсу МОК «Спорт і фотографія»
2004	Започаткування реалізації програм олімпійської освіти містами-організаторами Олімпійських ігор
2006	Створення мережі олімпійських музеїв
2008	Розпочато проведення конкурсу МОК «Спорт та виконання естрадної пісні»

У цей період започатковується традиція проведення містами-організаторами Олімпійських ігор культурних олімпіад (уперше – Організаційним комітетом Ігор XXV Олімпіади, Барселона (Іспанія)), які, на відміну від олімпійських фестивалів культури та мистецтв, тривають протягом чотирьох років до початку Олімпійських ігор, виходять за межі міста-організатора Ігор та охоплюють різні верстви населення країн-учасниць олімпійського руху. В період глобалізації міста-організатори Олімпійських ігор починають реалізовувати програми з олімпійської освіти, що охоплюють учнівську молодь з різних країн світу, у цей період (1996 р., Ігри XXVI Олімпіади, Атланта (США)), вперше було створено офіційний сайт Олімпійських ігор, який, набрав у той період рекордну кількість відвідувань (майже 190 млн), а через два роки було запущено офіційний сайт XVIII зимових Олімпійських ігор (1998 р., Нагано (Японія)), після реєстрації сайт набрав 634 млн відвідувань, та рекордні цифри – 110414 переглядів на хвилину, що було названо «найпопулярнішою подією історії Інтернету», а розробник сайту (компанія IBM) увійшов до Книги рекордів Гіннеса як світовий рекордсмен інтернет-трафіку. У зазначений період Міжнародним олімпійським комітетом ініційовано новий формат проведення конкурсів митців: митці з країн-учасниць олімпійського руху мають змогу взяти участь у конкурсах мистецьких робіт за номінаціями «мистецтво», «література», «фотографія» та «естрадна пісня», що дозволяє говорити про активну роботу Міжнародного олімпійського комітету, спрямовану на

заохочення митців із різних країн світу сприяти розвитку олімпійського руху, а також про розробку шляхів, спрямованих на інтеграцію мистецтва у розвиток олімпійського руху. Важливим елементом глобалізації є і розширення співпраці МОК з різними громадськими та державними установами щодо розвитку олімпійського руху та поширення його цінностей серед різних верст населення.

П'ятий етап розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху простежується як процес технологізації – системної організації, розробки глобальних стратегій реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, що є заснованими на рефлексії, стандартизації та використанні спеціалізованого матеріально-технологічного інструментарію (табл. 7).

Таблиця 7

Події, що сприяли технологізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху (з 2013 р. – до сьогодні)

Рік	Подія
2014	Затвердження стратегії розвитку сучасного олімпійського руху «Порядок денний 2020»
2014	Підписання Міжнародним олімпійським комітетом Угоди про співпрацю з ООН
2016	Відкриття олімпійського каналу
2016	Створення Олімпійського фонду культури та спадщини

Початок цього етапу пов'язаний з розробкою та затвердженням Міжнародним олімпійським комітетом стратегії розвитку сучасного олімпійського руху «Порядок денний 2020», яка не лише визначила пріоритети у розвитку олімпійського руху, а й сприяла системній організації культурно-освітньої діяльності з її виконання. Аналіз реалізації положень «Порядку денного 2020», присвячених культурно-освітній складовій розвитку олімпійського руху, дозволяє говорити про істотні здобутки Міжнародного олімпійського комітету у реалізації зазначеного питання, зокрема, про реалізацію запланованого ряду проєктів серед різних верств населення світової спільноти.

Дослідження дозволили розробити та запропонувати до впровадження Концепцію реалізації культурно-освітньої складової міжнародного олімпійського руху, як елементу гуманітарного розвитку суспільства. Концепція включає аналіз сучасного стану реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху у світі та в Україні, визначає основні цілі, пріоритети, завдання та принципи політики Міжнародного олімпійського комітету щодо її розвитку, а також підходи до її реалізації та очікувані результати (рис. 4).

Метою впровадження Концепції є реалізація політики гуманітарного розвитку вітчизняного суспільства у процесі вивчення культурно-освітньої спадщини олімпійського руху, залучення української спільноти до ідеалів і цінностей олімпійського спорту, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її духовних і матеріальних потреб та інтересів, що відповідає як національним пріоритетам розвитку країни, так і загальносвітовим демократичним настановам.

Рис. 4. Концепція реалізації культурно-освітньої складової міжнародного олімпійського руху як елементу гуманітарного розвитку суспільства

Основними завданнями реалізації запропонованої Концепції є:

- формування системи суспільних та особистісних цінностей, орієнтованих на дотримання загальноприйнятних олімпійських цінностей у повсякденному житті;
- активізація політики підтримки національної культури та культури національних меншин в усіх регіонах країни шляхом реалізації інноваційно-освітніх, культурних, інформаційних програм, що базуються на ідеалах і цінностях олімпійського руху;
- забезпечення соціальної мобільності молоді, упорядкування механізму залучення різних верств населення до участі в олімпійському русі як складової розвитку гуманітарної освіти в країні;
- формування кадрового резерву, розвиток освітнього та наукового простору галузі олімпійського спорту в країні;
- обґрунтування доцільності спрямування державних фінансових ресурсів на пріоритетні напрями розвитку соціальної сфери, зокрема на розвиток олімпійського руху в країні;
- забезпечення вільного доступу широких верств суспільства до програм та проектів, що реалізуються, як складова розвитку олімпійського руху в країні так і за її межами;
- дотримання принципів гендерної рівності: забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на участь у програмах та проектах, що реалізуються в рамках розвитку олімпійського руху як у країні, так і у світі;
- підтримка сучасних форм мистецької, інтелектуальної та наукової творчості, що відображає різні форми розвитку олімпійського руху;
- підтримка діяльності різних за спрямуванням громадських організацій, робота яких спрямована на збереження культурної спадщини та поширення культурно-освітнього потенціалу олімпійського руху;
- заохочення взаємодії органів місцевого самоврядування, державних, громадських та освітніх установ, громадськості з питань розробки місцевих проектів гуманітарного розвитку на основі програм розвитку олімпійського руху у світі та в країні.

Вивчення спеціальної науково-методичної літератури (В. П. Беспалько, 1989; В. М. Монахов, 1995; В. В. Афанасьєв, 2001; Т. І. Мантула, 2008) та її логічний аналіз дозволили виділити та адаптувати до процесу реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху як елементу гуманітарного розвитку суспільства загальні та спеціальні принципи. Розробляючи Концепцію, ми використовували принципи педагогічного процесу, теорії і методики фізичного виховання, культурно-дозвілєвої діяльності, основними з яких є:

- системності як цілеспрямованої, системної організації культурно-освітньої діяльності (проведення заходів, реалізація проектів, організація конкурсів, здійснення освітньої діяльності тощо) з метою раціонального використання вільного часу, гуманітарного розвитку, розвитку соціальної активності,

відповідальності та особистої ініціативи людини, відволікання її від асоціальної поведінки;

- добровільності як певної незалежності в організації та у проведенні дозвілля, відсутності регламентації з боку держави та інших структур, вільний вибір людиною культурно-освітніх дозвіллевих занять, що базуються на ціннісному мультикультурному потенціалі олімпійського руху;
- доступності та якості культурно-освітніх послуг, що базуються на ціннісному потенціалі олімпійського руху як засобу задоволення потреб і запитів громадян країни, систематичне вивчення їхніх бажань та запитів, прогнозування тенденцій розвитку як галузі олімпійського руху (в тому числі і його культурно-освітньої складової), так і сфери дозвілля;
- відповідності культурно-освітніх проєктів, що базуються на ціннісному потенціалі олімпійського спорту, місцевим умовам – соціально-демографічним, економічним, культурно-освітнім (у тому числі місцевим традиціям, освітнім програмам тощо), політичним тощо;
- інтересу (зацікавленості) передбачає врахування інтересів різних верств населення країни, та розробку різноманітних форм їх задоволення (спортивно-масова робота; культурно-освітні конкурси; освітня та видавнича діяльність тощо);
- логічності та послідовності походить із того, що кожен наступний етап залучення різних верств населення до ціннісного потенціалу олімпійського руху, кожен етап реалізації культурно-освітньої складової серед різних верств населення має мати логічний взаємозв'язок із попередніми етапами;
- єдності змістових, методичних і організаційних аспектів культурно-освітньої діяльності, що базується на ціннісному потенціалі олімпійського руху;
- міждисциплінарного зв'язку між профільними дисциплінами навчального плану підготовки майбутніх фахівців та вивченням різних аспектів культурно-освітньої складової олімпійського руху;
- пролонгації потреб різних груп населення (дітей та молоді, які навчаються, учасників олімпійського руху, які беруть участь у відповідних культурно-освітніх проєктах) у гуманітарному розвитку як складової формування особистості, у дотриманні цінностей олімпійського спорту у повсякденному житті, звички у самостійному вивченні та розвитку культурно-освітньої складової олімпійського руху (після закінчення навчання, після участі у відповідних проєктах та конкурсах).

Охарактеризовані принципи реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху як елементу гуманітарного розвитку суспільства мають застосовуватись у тісному взаємозв'язку, створюючи цілісну єдність і систему. Реалізація одного принципу має бути пов'язана із реалізацією інших.

Крім того Концепція включає реалізацію організаційних та соціально-педагогічних умов, спрямованих на оптимізацію реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху, як елементу гуманітарного розвитку різних верств населення країни, що будувались на основі:

- формування і розвитку стійкої мотивації до участі в олімпійському русі загалом та його культурно-освітніх проєктах, зокрема;

- використання багатоваріантних форм, засобів і методів у процесі знайомства з культурно-освітньою складовою олімпійського руху;
- формування потреби у гуманітарному розвитку за допомогою участі у культурно-освітніх проєктах, що базуються на ціннісному потенціалі олімпійського руху (конкурси, екскурсії, рухова активність, квести, читання, перегляд відеофільмів тощо);
- особистісно-орієнтованого підходу;
- діагностики особистісних інтересів, потреб, запитів та мотивів представників різних верств населення;
- наявності об'єктивних можливостей для забезпечення рівного доступу представникам різних соціально-демографічних груп до участі у культурно-освітніх проєктах, що базуються на ціннісному потенціалі олімпійського руху.

Концептуальними підходами до реалізації запропонованої Концепції виступили такі:

- парадигмальний, який базується на ціннісному підґрунті олімпійського спорту; є результатом колективної діяльності учасників олімпійського руху, враховуючи роль усіх чинників, що впливають на його розвиток; передбачає інтеграцію різних парадигм, що відображають певні способи бачення науковим товариством культурно-освітньої складової олімпійського руху;
- загально-філософський, передбачає розгляд культурно-освітньої складової олімпійського руху у діалектичній єдності загального, особливого та одиничного;
- гносеологічний, виражає певний стиль та рівень (раціональний, теоретичний) пізнання культурно-освітньої складової олімпійського руху як у загальній системі його розвитку, так і в системі культурно-освітніх цінностей сучасного світу;
- праксеологічний, передбачає дослідження культурно-освітньої складової олімпійського руху з точки зору її практичної реалізації; визначення необхідних професійних умінь, навичок і прийомів професійної діяльності фахівців для успішної її реалізації;
- системний, дає можливість аналізувати культурно-освітню складову міжнародного олімпійського спорту як компонент його розвитку, так і у системі розвитку світової культури, в житті світового соціуму в різні періоди історії;
- структурно-функціональний, дозволяє виділити складові функціонування культурно-освітньої складової олімпійського руху та вивити їх функціональні й процесуальні компоненти;
- синкретичний, дозволяє аналізувати культурно-освітню складову міжнародного олімпійського руху як цілісну відкриту системи та дає можливість обґрунтувати шляхи управління її розвитком;
- діяльнісний передбачає використання теоретичних знань у практичній діяльності, зокрема реалізації різних компонентів культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху (реалізація проєктів, проведення конкурсів, здійснення освітньої діяльності тощо);

– ціннісно-цільовий, передбачає використання ціннісного потенціалу олімпійського руху загалом та його культурно-освітньої складової зокрема в системі гуманітарного розвитку суспільства.

Враховуючи викладені теоретичне обґрунтування та практичний досвід, на основі узагальнення матеріалу в представленій дисертаційній роботі ми запропонували технологію проектування реалізації культурно-освітніх програм як складової розвитку олімпійського руху в країні та елементу гуманітарного розвитку різних соціальних верств населення (рис. 5).

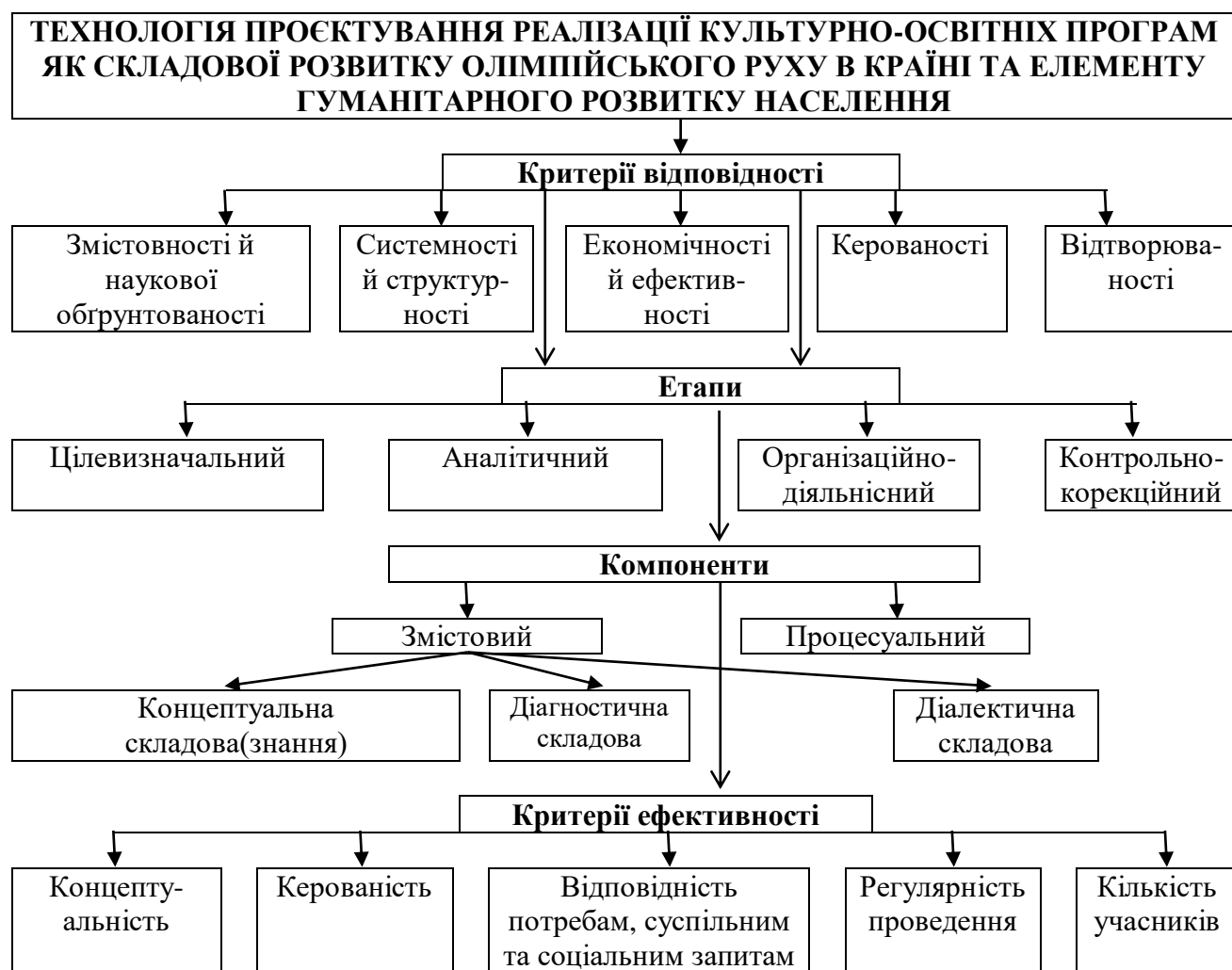

Рис. 5. Загальна структура технології проектування реалізації культурно-освітніх програм як складової розвитку олімпійського руху в країні та елементу гуманітарного розвитку населення

Запропонована технологія є структурним елементом Концепції реалізації культурно-освітньої складової міжнародного олімпійського руху.

Очікувані результати: впровадження Концепції сприятиме гуманітарному розвитку вітчизняного суспільства, соціально-культурній активізації населення країни; поліпшить моральне та фізичне здоров'я громадян; служитиме ефективним засобом протидії негативним соціальним проявам, що мають місце у сучасному вітчизняному суспільстві.

Орієнтовні критерії оцінювання і показники результативності реалізації Концепції: гармонізація людського середовища, гуманізація вітчизняного суспільства; розширення тематики та збільшення кількості культурно-освітніх спортивних програм, що реалізуються в Україні; доповнення освітніх програм профільних закладів вищої освіти дисциплінами спортивно-гуманітарного циклу; збільшення кількості закладів загальної середньої освіти, що входять до мережі шкіл олімпійської освіти, створення олімпійських музеїв, розширення тематики та випуск олімпійської літератури, розширення та доповнення змісту спортивних, розважальних, інформаційних телепрограм матеріалами, що базуються на ціннісному мультикультурному потенціалі олімпійського руху.

У сьомому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» охарактеризовано повноту отриманих результатів. Результати проведеного дослідження підтвердили й доповнили вже відомі розробки, а також сприяли отриманню нових даних з досліджуваної проблеми. Так, у результаті дослідження автором:

– *доповнено та розширено* наукові положення про місце та роль культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху в процесі організації Ігор Олімпіад, зимових Олімпійських ігор, Юнацьких (літніх та зимових) Олімпійських ігор, зокрема, в питаннях що стосуються підходів міст-організаторів Олімпійських ігор до проведення культурно-освітніх заходів (Г. Люшен, 1982; К. Зуєв, 2011; М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов, 2019; F. Mezo, A. Natan, 1958; V. Garcia, 2004; R. Stanton, 2007); зміст та спрямованість культурно-освітніх програм та проєктів, що реалізуються Міжнародним олімпійським комітетом, Міжнародною олімпійською академією, організаційними комітетами Олімпійських ігор, центрами олімпійських досліджень та освіти, національними олімпійськими комітетами та академіями як складова розвитку сучасного олімпійського руху (М. Булатова, 2002; К. Георгиадис, 2007; В. М. Єрмолова, 2009; О. О. Томенко, 2009; J. McAloon, 2003; M. Moragas, K. Chirs, 2005); про культурно-освітні програми та проєкти які реалізуються Національним олімпійським комітетом України, Олімпійською академією України як складова розвитку олімпійського руху в країні (М. М. Булатова, 2007, 2011, 2015, 2016; В. М. Єрмолова, 2011; О. М. Вацеба, 2014; С. Н. Бубка, М. М. Булатова, 2017; І. М. Кроль, 2018; В. В. Передерій, 2019);

– *підтверджено* результати досліджень відносно: значущості Олімпійських ігор в культурі Давньогрецької цивілізації, яка полягає у тому, що принципи, філософія, ритуали Олімпійських ігор античності були наповнені гуманістичним змістом, високою моральністю та інтелектуальним потенціалом, що дозволило не лише відродити Олімпійські ігри, а перетворити їх на явище світового масштабу (Д. Гілліс, 1830; О. Йегер, 1886; П. Гіро, 1995; С. Durantez, 1975; S. Bubka, 2012); світоглядних та ментальних основ відродження та розвитку олімпійського руху в Новий час: місце та роль давньогрецьких олімпійських ідеалів в культурі епохи Відродження, її ціннісні орієнтації, зближення культур, інтегративні процеси в політиці, економіці; олімпійська спадщина античної цивілізації тощо (В. І. Кузишкін, 1997; М. Я. Сараф, 1997; В. М. Кларін, А. Н. Джурицький, 1989; В. М. Платонов, 2009); організаційної структури культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, що може розглядатись як ієрархічна структура з вертикальною

формою управління на міжнародному та національному рівнях та як структура, що має лінійну форму взаємовідносин (В. М. Платонов, С. І. Гуськов, 1994; D. Oswald, 2009; S. Bubka, 2012);

– до абсолютно нових даних, отриманих автором у процесі проведення дослідження, узагальнення та інтерпретації отриманих результатів належать: виділення, з позицій сучасної методології вивчення складних систем та даних теоретичного аналізу, основних історичні періодів розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, кожен з яких має певні особливості; розробка (у співавторстві) навчально-методичного супроводу та імплементація в освітній процес Національного університету фізичного виховання і спорту України навчальних дисципліни «Культурна спадщина олімпійського спорту», «Олімпійський рух у сучасному суспільстві», «Історичні, організаційні та правові аспекти сучасного олімпійського спорту» та ін.; розробка моделі розвитку гуманітарної культури студентів у процесі інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітній процес підготовки магістрів НУФВСУ, які навчаються за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта»; обґрунтування передумов створення та розробка концепції реалізації культурно-освітньої складової олімпійського руху, що містить теоретичну та практичну частини; обґрунтування технології проектування реалізації культурно-освітніх програм як складової розвитку олімпійського руху в країні та елементу гуманітарного розвитку населення.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження стану наукової розробленості проблеми формування культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху вітчизняними та зарубіжними науковцями дозволяє виділити дві групи публікацій, до першої з яких можна віднести роботи, присвячені соціально-філософським проблемам фізичної культури і спорту в цілому; до другої – аналіз цілей і завдань олімпійського руху, його ідеалів і цінностей, олімпізму як філософської та культурологічної концепції, олімпійської освіти як педагогічної діяльності. При цьому, зміст культурно-освітньої складової олімпійського руху, її місце в системі функціонування олімпійського руху, значущість у системі гуманітарного розвитку суспільства залишається актуальним науковим питанням.

2. Соціальна основа значущості культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху забезпечується фундаментальними принципами олімпізму, прописаними в основному документі Міжнародного олімпійського комітету – Олімпійській хартії, прийняттям ряду міжнародних документів, основні положення яких спрямовані на забезпечення цілісності олімпійського руху, життєздатності ідей філософії олімпізму, збільшення кількості учасників олімпійського руху, популяризації олімпійського спорту.

Специфічність олімпійського руху як однієї зі сфер суспільства головним чином полягає в тому, що він має безпосереднє відношення до людини. Об'єднання в олімпійському русі соціальної, політичної, економічної та духовної сфер привернуло до нього увагу різних верств населення та привело до визнання олімпійського руху як універсальної загальнолюдської цінності. Як наслідок, у ній

з'являються і розвиваються теоретичні та практичні напрями – як у світі спорту, так і у сфері духовності (культура, освіта), науково-технічного прогресу (спортивне вдосконалення, планування, спортивні споруди, інвентар тощо), у світі людського буття. Олімпійський рух не тільки став аспектом філософії, економіки, політики, а й трансформувався в самостійну сферу суспільного буття з її рухом, символікою, програмами, ініціативами.

3. З позицій сучасної методології вивчення складних систем та даних теоретичного аналізу культурно-освітню складову олімпійського руху доцільно розглядати як складно-організовану систему. Проведений аналіз історичного досвіду та сучасної проблематики дозволяє виділити основні періоди динаміки: 1) формування основ (1894–1912 рр.); 2) становлення (1913–1948 рр.); 3) інституалізації (1949–1987 рр.); 4) глобалізації (1988–2012 рр.); 5) технологізації (2013 – до сьогодні), кожному з яких притаманна своя специфіка. Вивчення особливостей розвитку культурно-освітньої складової олімпійського руху дозволило відзначити зміни у ставленні представників різних верств населення до її соціальної значущості, довести, що її реалізація істотно сприяє залученню різних верств населення до участі в олімпійському русі.

4. Організаційну структуру культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху доцільно розглядати, виходячи з цілей її реалізації та необхідних для досягнення цих цілей підрозділів, що виконують відповідні функції. Організаційна структура визначає розподіл відповідальності та повноважень з реалізації культурно-освітньої складової всередині олімпійського руху і може розглядатись як ієрархічна структура з вертикальною формою управління, що передбачає міжнародний (Міжнародний олімпійський комітет, Міжнародна олімпійська академія, організаційні комітети Ігор Олімпіад, зимових та Юнацьких (літніх та зимових) Олімпійських ігор, міжнародні центри олімпійських досліджень та освіти, олімпійські музеї тощо) та національний (національні олімпійські комітети, національні олімпійські академії, національні (регіональні) центри олімпійських досліджень та освіти заклади освіти тощо) рівні реалізації і, як структура, що має лінійну форму взаємовідносин (де вищим керівним органом є Міжнародний олімпійський комітет, а інші елементи організаційної структури є партнерами у підготовці та реалізації програм та проєктів).

5. Організаційні умови функціонування культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху, що являють собою як систему норм і правил (у тому числі загальних, притаманних світовій спільноті та спеціальних – прописані в Олімпійській хартії), так і кваліфікацію, ділові якості осіб, які займаються її реалізацією, включають цільовий (залучення різних верств населення до ідеалів і цінностей олімпійського руху, гуманітарний розвиток суспільства), змістовий (проєкти, програми, сценарії, навчальні видання тощо), процесуальний (вибір змісту, виду діяльності та технології її реалізації з метою цілеспрямованого впливу) та результативний (оцінка досягнення мети) компоненти.

6. Культурно-освітню складову сучасного олімпійського руху можна розглядати за такими складовими, які є доступними для спостереження, та дозволяють виокремити її серед інших проявів культури суспільства: середовище, артефакти, мова, документи, символи, герої, історії, ритуали, церемонії. При цьому,

незважаючи на те, що зовнішні аспекти культурно-освітньої складової олімпійського руху є доступними для спостереження, їх важко інтерпретувати, оскільки вони є лише поверхневим вираженням глибинних цінностей філософії олімпізму. Відповідно, успішний аналіз буде можливим тільки у разі усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків. Усвідомлення та використання у практичній роботі зазначених компонентів сприятиме кращому розумінню сучасного олімпійського руху.

7. Система олімпійської освіти, що реалізується в Україні, за масштабами організації олімпійських досліджень, поширенням ідей олімпізму та розробкою матеріалів, які дозволяють використовувати надбання олімпійського спорту в гуманітарній освіті молодого покоління, сьогодні посідає лідируючі позиції у світовому співтоваристві. Її особливістю є комплексний підхід до вирішення питань використання надбань олімпійського спорту в гуманітарній освіті молоді, заснований на тісній співпраці НОК України, Олімпійської академії України, закладів вищої та загальної середньої освіти, що реалізується шляхом запровадження навчальної спеціальності «Олімпійський та професійний спорт»; відкриттям кафедр олімпійського спорту та відповідних магістерських програм; створенням у профільних закладах вищої освіти центрів олімпійських досліджень та освіти; створенням мережі шкіл олімпійської освіти; організацією міжнародних наукових конгресів і конференцій; відкриттям видавництва «Олімпійська література» та Навчально-наукового олімпійського інституту НУФВСУ; потужною науково-дослідною діяльністю, результатом якої є вихід у світ численних фундаментальних праць з різних аспектів олімпійського спорту та Олімпійських ігор: навчальні видання для фахівців та студентів закладів вищої освіти, серія енциклопедичних видань з історії олімпійських видів спорту, серія видань, присвячених видатним персоналіям, серія дитячої літератури, серія з 60 плакатів, присвячених історії олімпійських видів спорту тощо; встановленням ділових контактів з провідними міжнародними науковими установами, які займаються різними напрямками олімпійського спорту та олімпійської освіти.

8. Важливим питанням у реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху є підготовка фахівців, здатних усвідомлювати його значущість як для розвитку олімпійського руху, так і для гуманітарного розвитку суспільства загалом та працювати у зазначеному напрямі. Опитування фахівців дозволило відзначити, що до основних проблем, які мають місце у впровадженні питань, пов'язаних з культурно-освітньою складовою олімпійського руху як елементу якісної підготовки фахівця галузі, можна віднести незначну кількість інформації про розвиток культурно-освітньої складової олімпійського руху (6,28 бала), недостатню кількість фахівців, здатних до ефективного впровадження зазначених питань у викладання освітнього матеріалу (5,73 бала), незначну кількість спеціалізованих навчальних видань (4,83 бала) тощо. Одним із найефективніших шляхів у вирішенні цих проблем є розширення та доповнення освітніх програм підготовки фахівців галузі питаннями, пов'язаними з культурно-освітньою складовою сучасного олімпійського руху (6,64 бала), активізація науково-дослідної роботи із зазначеної проблематики (5,12 бала), організація та проведення наукових конгресів,

конференцій та семінарів різного рівня з метою сприяння обміну досвідом між фахівцями галузі (4,97 бала) тощо.

9. Враховуючи соціальну значущість інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в процес підготовки фахівців галузі, у НУФВСУ запроваджено магістерську програму за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, спеціалізацією «Олімпійський спорт і освіта»; розроблено освітньо-професійну програму та навчально-методичний супровід викладання дисциплін, однією з яких є «Культурна спадщина олімпійського спорту».

Розроблена модель розвитку гуманітарної культури студентів у процесі інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітній процес підготовки магістрів, які навчаються за освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта» включає наступні компоненти: соціальне замовлення, мету, зміст, методи, прийоми, засоби, форми, педагогічні умови та результат. Системоутворюючим компонентом моделі є методи розвитку гуманітарної культури студентів, що зумовлюють специфіку проявів інших її компонентів. При цьому методи, прийоми, засоби та форми мають соціокультурну спрямованість та виступають способами (методичними механізмами) реалізації мети та змісту інтеграції культурно-освітньої складової олімпійського руху в освітній процес підготовки магістрів і спрямовані на досягнення результату – розвиток гуманітарної культури студентів.

10. З метою сприяння реалізації політики гуманітарного розвитку вітчизняного суспільства у процесі вивчення культурно-освітньої спадщини олімпійського руху, долучення української спільноти до ідеалів і цінностей олімпійського спорту, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її духовних і матеріальних потреб та інтересів, що відповідає як національним пріоритетам розвитку країни, так і загальносвітовим демократичним настановам розроблено Концепцію реалізації культурно-освітньої складової міжнародного олімпійського руху як елементу гуманітарного розвитку суспільства, що являє собою систему поглядів на теоретико-методологічні та технологічні засади вказаної діяльності та складається з теоретичної і практичної частин. Теоретична частина Концепції містить парадигмальний, загально-філософський, гносеологічний, праксеологічний, системний, структурно-функціональний, синкретичний, діяльнісний та ціннісно-цільовий підходи, що покладені в основу мети, завдань, принципів і умов її реалізації. Практична складова включає технологію проектування реалізації культурно-освітніх програм як складової розвитку олімпійського руху в країні, об'єднує критерії, етапи та компоненти; враховує принципи проектування, педагогічні умови ефективної реалізації її змісту серед різних верств населення країни.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Радченко Л, Матвеев С, Когут І. Проблема етики в сучасному олімпійському спорті. Наука в олімпійському спорті. 2007;2:126-33. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів. Внесок співавторів – у постановці проблеми, узагальненні інформації, формулюванні висновків.

2. Матвеев С, Радченко Л, Когут І, Данько Т. Проблема гуманізму в сучасному спорті. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2009;2:33-7. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, узагальненні інформації. Внесок співавторів – підбір матеріалів, формулювання висновків.*

3. Радченко Л. Организация олимпийских исследований и популяризация олимпизма в Украине (на примере деятельности НУФВСУ). Наука в олимпийском спорте. 2010;1-2:133. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

4. Матвеев СФ, Радченко ЛА. Олимпийское образование: проблемы и перспективы научных исследований. Вісник Запорізького національного університету. 2010;1(3):165-9. Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, узагальненні інформації, формулюванні висновків. Внесок співавторів – підбір матеріалів.*

5. Радченко Л. Конкурси мистецтв як складова програми Олімпійських ігор сучасності. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. 2014;13:5-8. Фахове видання України.

6. Радченко Л. Планування культурно-освітніх програм містами-господарями в рамках підготовки до проведення Олімпійських ігор. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2014;29(1):91-5. Фахове видання України.

7. Радченко ЛО. Культурно-освітні програми як складова подання заявки міста-кандидата на організацію Юнацьких Олімпійських ігор. Молода спортивна наука України. 2014;1:237-40. Фахове видання України.

8. Радченко ЛО. Олімпійська освіта, як складова педагогічної діяльності та фактор залучення молоді до гуманістичних цінностей олімпізму. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2014;17:794-9. Фахове видання України.

9. Радченко ЛО. Олімпійські конкурси мистецтв: організація та проведення. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2014;1:3-8. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

10. Радченко ЛО. Олімпійські фестивалі мистецтв: передумови виникнення та динаміка розвитку. Спортивний вісник Придніпров'я. 2014;3:94-7. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

11. Радченко Л. Олімпійська освіта в навчально-виховному процесі: педагогічна цінність та соціальна значущість. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. 2014;14:11-4. Фахове видання України.

12. Радченко ЛО. Підходи до управління підготовкою та проведенням олімпійських фестивалів мистецтв. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2014;32(4):56-9. Фахове видання України.

13. Радченко ЛО. Реалізація освітніх програм як основа діяльності Міжнародної олімпійської академії. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2015;33(1):60-5. Фахове видання України.

14. Радченко ЛО. Спортивні музеї та експозиції в Україні: проблеми роботи та шляхи їх подолання. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015;9(64):15:67-70. Фахове видання України

15. Радченко ЛО. Fair Play як складова процесу реалізації олімпійської освіти в олімпійському спорті. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2016;1(68):72-4. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

16. Радченко Л. Культурно-освітня складова сучасного олімпійського руху як об'єкт наукового дослідження. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016;3:94-7. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

17. Радченко ЛО. Місце та роль культури і освіти в стратегії розвитку сучасного олімпійського руху. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2016;5(75):98-101. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

18. Радченко ЛО. Етапи реалізації олімпійської освіти в діяльності вищих профільних навчальних закладів. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2016;6(76):95-8. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

19. Радченко ЛО. Культурно-освітня складова сучасного олімпійського руху: зміст та наповненість. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017;11(93):91-3. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

20. Бойко ІА, Радченко ЛО. Добровольча діяльність в олімпійському спорті. Наука в олімпійському спорті. 2018;3:72-8. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, формулюванні висновків. Внесок співавтора – підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

21. Загітова МГ, Радченко ЛО. Організаційні засади діяльності регіональних центрів олімпійських досліджень та освіти в Україні. Наука в олімпійському спорті. 2019;1:4-9. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, формулюванні висновків. Внесок співавтора – підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

22. Bulatova M, Krol I, Ermolova V, Radchenko L. The cultural heritage of the Olympic movement for shaping the ability of schoolchildren to self-development, creative activity, involvement in the Olympic movement Journal of Physical Education and Sport (JPES). 2019;19(6):2075-80. Наукове періодичне видання Румунії, яке включено до міжнародної наукометричної бази Scopus. *Особистий внесок здобувача полягає у*

підборі матеріалів. Внесок співавторів – у постановці проблеми, узагальненні інформації, формулюванні висновків.

23. Kozatek A, Uzhvenko K, Duchnova L, Radchenko L, Krol I, Ulan A, D'omina A, Borysova O, Denysova L, Shi Shengying. Sustainable development and the olympic movement. Journal of Physical Education and Sport (JPES). 2020;20(1): 403-7. Наукове періодичне видання Румунії, яке включено до міжнародної наукометричної бази Scopus. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів, узагальненні інформації. Внесок співавторів – у постановці проблеми, формулюванні висновків.*

24. Булатова М, Радченко Л, Єрмолова В. Олімпійський спорт у системі гуманітарної освіти (український досвід). Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2020;2:105-15. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів. Внесок співавторів – у постановці проблеми, узагальненні інформації, формулюванні висновків.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

25. Радченко ЛО. Лабораторія Олімпійської освіти НДІ НУФВСУ: напрямки роботи. В: Черняєва ЕГ, Вржесневський П, редактори. Фізичне виховання в контексті сучасної освіти. Матеріали 5-ї регіональної науково-методичної конференції; 2010 Черв 14-15; Київ. Київ: НАУ; 2010. с. 73-5.

26. Радченко ЛА, Сердюк МГ. Украинские спортсмены на Играх Олимпиад и зимних Олимпийских играх. В: Олимпийский спорт и спорт для всех. 18-й Международный научный конгресс. Материалы конгресса; 2014 Окт 1-4; Алматы. Алматы: КазАСТ; 2014. с. 141-4. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, формулюванні висновків. Внесок співавторів – підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

27. Радченко ЛО. Освітні проекти Міжнародної олімпійської академії. Олімпійський рух на теренах Західної України – минуле та сьогодення. В: Огністий АВ, редактор. Матеріали регіонального науково-методичного семінару, приуроченого 25 річниці створення НОК України; 2015; Тернопіль. Тернопіль: Тайп; 2015. с. 114-7.

28. Радченко ЛО. Культурно-освітня складова олімпійського руху: сутність та наповнення. В: Збірник тез доповідей 11-ї Міжнародної конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» [Інтернет]; 2018 Квіт 10-12; Київ. Київ: НУФВСУ; 2018, с. 86-7.

29. Харченко АІ., Радченко ЛО. Юнацькі Олімпійські ігри: мета, завдання та особливості проведення. В: Збірник тез доповідей 11-ї Міжнародної конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» [Інтернет]; 2018 Квіт 10-12; Київ. Київ: НУФВСУ; 2018, с. 92-3. *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямку досліджень, формулюванні мети та висновків. Внесок співавторів – підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

30. Радченко Л. Культурно-образовательная составляющая олимпийского движения: содержательный аспект. В: Материалы 22-го Международного научного конгресса «Олимпийский спорт и спорт для всех». Тбилиси; 2018. с. 180-3.

31. Радченко ЛО. Реалізація принципів чесної гри в системі олімпійської освіти. В: Збірник тез учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку вищої школи та економіки в ХХІ столітті»; 2018 Жовт 11-12; Рівне. Рівне: РВЦ МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука; 2018. с. 355-8.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

32. Радченко Л. Організаційні аспекти підготовки спортсменів-інвалідів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2006;1:22-6.

33. Шкреттій ЮМ, Матвеев СФ, Бойко ВФ, Борисова ОВ, Харченко ЛА, Радченко ЛО, Когут ІО, Щербашин ЯС, Павлюк ІС, Малинський П. Організаційно-методичні засади підготовки спеціалістів на освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр» зі спеціальності «Олімпійський та професійний спорт». Метод. рекомендації. Київ: Експрес; 2006. 70 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділу III «Стажування магістрів зі спеціальності «олімпійський та професійний спорт» та додатків. Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів до розділу I, II, узагальнення інформації.*

34. Матвеев С, Радченко Л, Щербашин Я. Олімпійське образование: от Древней Греции до современности. Наука в олимпийском спорте. 2007;2:46-52. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Scopus. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі та узагальненні матеріалів про місце і роль олімпійської освіти в олімпійському русі в різні періоди історії. Внесок співавторів – постановка мети, формулювання висновків.*

35. Булатова ММ, редактор. Єрмолова ВМ, Радченко ЛО, Белокуров ДВ. І Юнацькі Олімпійські ігри. Пекін 2008. Навчальний посібник. Київ: [б. в.]; 2008. 64 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділів «Культурно-освітня програма», «Освіта», «Література і мистецтво», «Історико-культурні споруди Пекіна». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

36. Матвеев СФ, Бріскін ЮА, Когут ІО, Данько ГВ, Борисова ОВ, Радченко ЛО та ін. Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту інвалідів: навч. посібник. Київ: Аконт; 2011. 250 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділу I «Спорт інвалідів, його соціальна природа та умови функціонування». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

37. Булатова ММ, Дутчак МВ, Єрмолова ВМ, Радченко ЛО та ін. Олімпійська академія України (1991-2011) Київ: [б. в.]; 2011. 112 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів присвячених реалізації олімпійської освіти в освітньому процесі закладів вищої освіти України. Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

38. Булатова ММ, Єрмолова ВМ, Радченко ЛО. Ігри ХХХ Олімпіади. Лондон 2012. Навчальний посібник. Київ: [б. в.]; 2011. 64 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділу «Символи й організація Ігор ХХХ Олімпіади». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

39. Матвеев СФ, Когут ІО, Борисова ОВ, Кропивницька ТА, Радченко ЛО. Навчальна програма з дисципліни «Адаптивний спорт»: 6.010202 «Спорт». Київ: СПД Андрієвська Л.В.; 2012. 20 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалу до розділу 5 «Оцінка якості засвоєння навчальної програми». Внесок співавторів – розробка концепції, підготовка інших розділів.*

40. Матвеев СФ, Радченко ЛО, Борисова ОВ, Когут ІО та ін. «Олімпійський спорт»: навч.-наочн. посібник для студ. вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту. Київ: Інтерсервіс; 2012. 183 с. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці обсягових вимог, тестових завдань, а також структурно-логічних схем занять (1-4, 8). Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

41. Платонов ВМ, Булатова ММ, Матвеев СФ, Борисова ОВ, Радченко ЛО, Когут ІО, Кропивницька ТА. Навчальна програма з дисципліни «Олімпійський спорт»: 6.010202 «Спорт»: Міністерство освіти і науки України. Київ: СПД Андрієвська Л.В.; 2012. 22 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підготовці питань до розділів 3, 4, 5, 6. Внесок співавторів – розробка концепції, підготовка матеріалів до розділів 1-8.*

42. Платонов ВМ, Матвеев СФ, Борисова ОВ, Кропивницька ТА, Когут ІО, Радченко ЛО, Карленко ВП. Навчальна програма з дисципліни «Організаційні аспекти олімпійського та професійного спорту»: 6.010202 «Спорт»: Міністерство освіти і науки України. Київ: СПД Андрієвська Л.В.; 2012. 22 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підготовці питань до розділів 3, 4, 6. Внесок співавторів – розробка концепції, підготовка матеріалів до розділів 1-8.*

43. Булатова ММ, редактор. Баженов ЄВ, Єрмолова ВМ, Радченко ЛО, Белокуров ДВ, Щербашин ЯС. XXVII Всесвітня літня Універсіада. Казань 2013. Навчальний посібник. Київ; 2013. 72 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділів «Культурно-освітня програма», «Освіта», «Література і мистецтво». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

44. Булатова ММ, редактор. Єрмолова ВМ, Радченко ЛО, Борисейко ВС, Рудковська ТІ, Лопатенко ГО, Щербашин ЯС. II Юнацькі Олімпійські ігри. Нанкін – 2014. Навчальний посібник. Київ: [б. в.]; 2014. 64 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділів «Освіта», «Культура». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

45. Платонов ВН, Булатова ММ, Мичуда ЮП, Матвеев СФ, Драгунов ЛА, Борисова ОВ, Когут ІА, Радченко ЛА, Кропивницькая ТА, Томашевский ВВ. Олимпийский спорт: учебно-методическое пособие для студентов вузов. Киев: Олимпийская литература; 2014. 176 с. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці обсягових вимог, тестових завдань, а також структурно-логічних схем занять (1-4, 8). Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

46. Радченко ЛО. Освітні програми Міжнародної олімпійської академії: зміст, спрямованість, організація та проведення. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015;1(54):61-4.

47. Радченко ЛО. Наукова розробленість проблеми формування культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015;2(55):78-81.

48. Булатова ММ, редактор. Єрмолова ВМ, Радченко ЛО, Борисейко ВС, Кроль ІМ. II зимові Юнацькі Олімпійські ігри. Ліллекхаммер 2016. Навчальний посібник. Київ: [б. в.]; 2015. 64 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділів «Культурно-освітня програма», «Освіта», «Література і мистецтво», «Історико-культурні споруди Ліллекхаммера». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

49. Радченко Л. Проблема формування культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2015;19(2):693-7.

50. Бубка СН, Булатова ММ, редактори. Єрмолова ВМ, Радченко ЛО, Кроль ІМ, Коханська СС (розділ II), Белокуров ДВ (розділи I-VIII). 25 років разом. Олімпійська освіта. Київ: [б. в.]; 2017. 128 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до II розділу. Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

51. Булатова ММ, Єрмолова ВМ, Радченко ЛО, автори; Державна служба інтелектуальної власності України. Науковий твір «Робоча програма навчальної дисципліни Олімпійська освіта». Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 91751. 2019 Серп 21. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалу до змістового наповнення навчального курсу. Внесок співавторів – розробка концепції.*

52. Булатова ММ, Радченко ЛО, автори; Державна служба інтелектуальної власності України. Науковий твір «Робоча програма навчальної дисципліни Культурна спадщина олімпійського спорту». Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 91750. 2019 Серп 21. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалу до змістового наповнення навчального курсу. Внесок співавторів – розробка концепції.*

АНОТАЦІЇ

Радченко Л. О. Історичні, організаційні та методологічні засади культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. – Національний університет фізичного виховання та спорту України, Київ, 2021.

Дисертаційна робота присвячена історичним, організаційним та методологічним засадам культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху. У дисертації, на основі системного аналізу досліджено проблемне поле, ретроспектива, стан та тенденції розвитку культурно-освітньої складової міжнародного олімпійського руху.

З метою сприяння реалізації політики гуманітарного розвитку вітчизняного суспільства у процесі вивчення культурно-освітньої спадщини олімпійського руху, долучення української спільноти до ідеалів і цінностей олімпійського спорту, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її духовних і матеріальних потреб та інтересів, що відповідає як національним пріоритетам розвитку країни, так і загальносвітовим демократичним настановам, було розроблено концепцію реалізації культурно-освітньої складової міжнародного олімпійського руху як елементу гуманітарного розвитку суспільства, що являє собою систему поглядів на теоретико-методологічні та технологічні засади вказаної діяльності та складається з теоретичної і практичної частин. Теоретична частина концепції містить парадигмальний, загально-філософський, гносеологічний, праксеологічний, системний, структурно-функціональний, синкретичний, діяльнісний та ціннісно-цільовий підходи, покладені в основу мети, завдань, принципів і умов її реалізації. Практична складова включає технологію проектування реалізації культурно-освітніх програм як складової розвитку олімпійського руху в країні, об'єднує критерії, етапи та компоненти; враховує принципи проектування, педагогічні умови ефективної реалізації її змісту серед різних верств населення країни.

Ключові слова: олімпійський рух, культурно-освітня складова олімпійського руху, олімпійська освіта, організаційні засади, методологічні основи, структурно-функціональна модель, концепція.

Radchenko L. O. Historical, Organisational, and Methodological Foundations of the Cultural-Educational Component of the Modern Olympic Movement. – On the rights of the manuscript.

A dissertation submitted in fulfilment of the requirements for the academic degree of Doctor of Sciences in Physical Education and Sports by specialty 24.00.01. – Olympic and Professional Sports. – National University of Ukraine on Physical Education and Sports, Kyiv, 2021.

The dissertation is dedicated to the historical, organisational, and methodological foundations of the cultural-educational component of the modern Olympic movement.

As a result of a comprehensive study, the author:

- defined the main historical periods of development of the cultural-educational component of the modern Olympic movement, each of which has its own peculiarities; developed and implemented the scientific and methodological framework for academic disciplines «Cultural Heritage of the Olympic Sport», «Olympic Education», «Historical, Organisational, and Legal Aspects of the Modern Olympic Movement» into the educational process of the NUUPES (co-authored); elaborated a model for development of the humanitarian culture of students in the process of integration of cultural-educational component of the modern Olympic movement into the educational process of NUUPES Master's degree students, studying under the academic programme «Olympic Sports and Education»; substantiated prerequisites of the concept creation and developed the concept of realisation of the cultural-educational component of the Olympic movement, which consists of theoretical and practical parts; rationalised the technology of designing the implementation of cultural and educational

programmes as a component of development of the Olympic movement in the country and an element of humanitarian development of the population;

- deepened culturological assessment of the Olympic Games in the culture of the ancient Greek civilisation, concluding that principles, philosophy, rituals of the Olympic Games of antiquity had been filled with humanistic content, high morality, and intellectual potential, which allowed not only to revive the Olympic Games but turn them into a global phenomenon; further substantiated worldview and mental foundations of revival and development of the Olympic movement in the Modern Era; provided further rationale for the organisational structure of the cultural-educational component of the modern Olympic movement, which can be approached as a hierarchical structure with a vertical form of management as well as a structure with a linear form of relationship;
- expanded and systematised scientific provisions on the place and role of the cultural and educational component of the modern Olympic movement in the organisation of the Olympic Games, in particular, on issues related to the approaches of Olympic Games host cities to cultural and educational events; expanded information on the content and focus of cultural and educational programmes and projects carried out by the International Olympic Committee, the International Olympic Academy, Organising Committees of the Olympic Games, centres of the Olympic research and education, national Olympic Committees and Academies; expanded information on cultural and educational programmes and projects implemented by the National Olympic Committee of Ukraine, the Olympic Academy of Ukraine as part of the development of the Olympic movement in the country.

Key words: Olympic movement, cultural and educational component of the Olympic movement, Olympic education, organizational principles, methodological bases, structural-functional model, concept.

Підписано до друку 16.08.2021 р. Зам. № 915.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Друк – цифровий.
Наклад 100 прим. Ум. друк. арк. 1,9. Обл. вид. арк. 1,9.
Друк ЦП «КОМПРИНТ». Свідоцтво ДК №4131 від 04.08.2011 р.
м. Київ, вул. Предславинська, 28
095-941-84-99, 067-209-54-30
email: komprint@ukr.net